

Sveptič

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

letnik 6, številka 1, april 2000

OPAZOVANJE PTIC V TROPSKEM DEŽEVNEM PRAGOZDU MALEZIJE

Kormoran

Dvoživke in ceste

Divji petelin

KAVKA ptica leta 2000

ISSN: 1580-3600

izdajatelj: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS-BirdLife Slovenija®), p. p. 2395, 1001 Ljubljana

naslov uredništva: DOPPS, Žibertova 1, 1000 Ljubljana, tel./fax. 061 1381900, e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

glavna urednica: Andreja Ramšak, univ.dipl.biol. e-mail: andreja.ramsak@guest.arnes.si

uredniški svet: Luka Božič, Damijan Denac, Leon Kebe, Borut Rubinič in Al Vrezec.

lektoriranje: Henrik Ciglič

oblikovanje in tehnično urejanje: Tomaž Berčič

prelom: Tomaž Berčič

tisk: Gepard II

naklada: 2000 izvodov

izhajanje in naročnina: letno izidejo 4 številke. Letna naročnina je vključena v članarino DOPPS. Poštnina je vključena v članarino. Revijo sofinancira družba Mobitel in Ministrstvo za okolje in prostor (UVN) RS in je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na DOPPS, p.p. 2395, 1001 Ljubljana ali na elektronski naslov andreja.ramsak@guest.arnes.si

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

Naslov: p.p. 2395, 1001 Ljubljana. Društveni prostori: Žibertova 1, Ljubljana, tel./fax. 061 1381900, e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

Predsednik: dr. Peter Trontelj

Podpredsednik: Tomaž Jančar;

Blagajnik: Nataša Adlešič

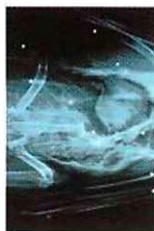
Izvršilni odbor:

F. Bračko, mag. F. Janžekovič, T. Jančar, L. Kebe, D. Klenovšek, dr. P. Kmecl, B. Marčeta, A. Ramšak, B. Rubinič, J. Smole, B. Surina D. Vengust, A. Vrezec

Nadzorni odbor:

B. Kočevar, A. Hudoklin, dr. T. Trilar (predsednik)

žiro račun: 50100-620-133-05-1018116-2385287

stran 10

stran 16

stran 18

stran 20

stran 22

OPAZOVANJE PTIC V TROPSKEM DEŽEVNEM PRAGOZDU MALEZIJE

Al Vrezec 4

KORMORAN

odbor DOPPS 10

Uspeh akcije "breguljka" 15

DVOŽIVKE IN CESTE

Aleksandra Lešnik, Katja Pobošaj 16

Popis kozače na Krimu in Ljubljani

Al Vrezec 17

DIVJI PETELIN

Tomaž Mihelič 18

Program predavanj DOPPS

za sezono 1999/2000 19

PTICA LETA 2000 KAVKA

Jakob Smole 20

ŠKOČJANSKE JAME

nova slovenska ramsarska lokaliteta

Slavko Polak 21

POMAGAJMO HUDOURNIKU

Franc Bračko 22

Popis breguljk

Franc Bračko 23

Program akcij DOPPS

za sezono 1999/2000 23

ORNITOLOŠKI ATLAS GNEZDILK

SLOVENIJE 2001-2005

Tomaž Mihelič 24

Popis kozač na Pokljuki in Mežaklji

Tomaž Mihelič 25

Varovanje gnezd sokola selca

Barbara Mihelič 25

CERKNIŠKO JEZERO

Borut Rubinič 26

Isola della Cona

Borut Rubinič 27

Izlet na mariborski otok

Damijan Denac 28

Program izletov DOPPS

za sezono 1999/2000 28

5. SREČANJE MLADIH

ORNITOLOGOV SLOVENIJE

Damijan Denac 29

RAZPIS ZA 6. SREČANJE MLADIH

ORNITOLOGOV SLOVENIJE 30

2. SVETOVNA KONFERENCA BIRDLIFE,

KUALA LUMPUR

Tomaž Jančar 32

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA 34

Fotografija na naslovnici:
Rumenolice bulbul / *Myiophobus erigeri* je značilna vrsta v nižinskem tropskem pragozdu, ki ga opisuje prispevek Opazovanje ptic v tropskem deževnem pragozdu Malezije foto/Al Vrezec

Spoštovane članice in člani!

UVODNIK

Pred vami je nova revija Svet ptic. Zrasla je iz Novic DOPPS, ki so pričele izhajati leta 1994. Takrat je dozorela ideja, da društvo nujno potrebuje informativni bilten. Prvo številko Novic DOPPS sta oblikovala Slavko Polak in Borut Mozetič. Novice DOPPS so bile naš društveni bilten, ki je člane obveščal o tekočih dogodkih in dogajanju v društvu. Pozival Vas je k sodelovanju pri društvenih akcijah in Vas vabil na izlete in društvena predavanja. V Novicah DOPPS smo Vam predstavili tudi zanimive teme iz ornitologije in naravovarstva.

V teh letih se je število članov DOPPS močno povečalo in s tem tudi njihove zahteve in pričakovanja. V leto 2000 stopamo s prenovljeno revijo. Njeno poslanstvo naj bi bilo širjenje znanja o pticah in o svetu v katerem živimo s pticami. Hkrati vas bo nova revija še vedno obveščala o projektih in akcijah, ki potekajo v društvu. V reviji vam želimo predstaviti čimveč zanimivih tem iz ornitologije in naravovarstva. Predstaviti Vam želimo zanimive in zaščitene koticke Slovenije, kam se odpraviti s prijatelji ali z družino na ptičarski izlet.

V prvi številki Vam predstavljamo ornitološki potopis po Maleziji, divjega petelina in akcijo Ptica leta 2000 Kavka. Izvedeli boste kako lahko pomagamo hudourniku, pridružite se nam pri akciji Breguljka. V novi reviji so dobili svoj kotichek tudi mladi ornitologi. Tokrat objavljamo seznam vseh sodelujočih na 5. srečanju mladih ornitologov Slovenije in vas že vabimo k sodelovanju na 6. srečanju mladih ornitologov Slovenije. Nanizali smo Vam tudi nekaj drobcev iz njihovih raziskovalnih nalog. Poseben čar pa upamo, da bo dala reviji rubrika Skrivnostna fotografija, ki se je preselila iz društvene revije Acrocephalus.

Po napornem premišljevanju smo izbrali ime Svet ptic, ki ga je predlagal Al Vrezec. S tem smo zajeli ves smisel revije, ki obravnava svet ptic, v katerem se prepletajo poti mnogih živih bitij. Ta svet je v sodobni človeški družbi žal vse premalo razumljen in vanj človek vse pogosteje posega.

Svet ptic je tudi naš svet – spoznajmo ga!

Andreja Ramšak

foto/Al Vrezec
Višavje Cameron Highlands je znano zlasti po slikovitih čajnih plantažah, ki so nastale potem, ko so izsekali del višinskega tropskega deževnega gozda

OPAZOVANJE PTIC V TROPSKEM DEŽEVNEM PRAGOZDU MALEZIJE

Al Vrezec

Malezija je ena izmed držav jugovzhodne Azije in zaobjema južni del Malajskega polotoka ter del otoka Borneo. Leži v tropskem pasu in spada v orientalsko zoogeografsko subregijo. Ima ekvatorialno podnebje, letne temperature se gibljejo med 20 in 32°C. Podnebje je precej vlažno, največ padavin pade med septembrom in januarjem, ko območje preplavi severovzhodni monsun. Malezijo sem obiskal v oktobru in novembru 1999 v okviru absolventskega izleta. Posvetil sem se predvsem opazovanju in popisovanju ptic, vendar kot biološko usmerjen opazovalec narave nisem zanemarjal tudi drugih živalskih in rastlinskih vrst.

Pri pisanju se bom osredotočil le na tropski deževni pragozd, saj je število vrst ptic tu največje, poleg tega je ta tip biotopa v Maleziji najbolj razširjen.

Za tropski deževni pragozd je značilno t.i. vertikalno predeljevanje (zonacija) pasov glede na višino rasti. V teh gozdovih je pet takšnih pasov:

1. emergentni pas (najvišji pas nad glavnim sklopom krošenj, kamor segajo le krošnje nekaterih višjih dreves, kakršno je dipterokarp *Dipterocarpus sp.*);
2. pas krošenj;
3. srednji pas (pas pod krošnjami; debela in krošnje nižjih dreves, zlasti palm);
4. grmovni pas (z običajno gosto razrastjo mladih dreves in bodečih palm ratana *Myrialepis sp.*);
5. pas gozdnih tal (velikost razrasti podrasti je odvisna od količine svetlobe, ki ji uspe prodreti do tega najnižjega pasu; v starejših temačnih gozdovih je zato podrasti malo). V Maleziji se pojavljata dva tipa tropskega deževnega gozda: višinski in nižinski. Razlike se kažejo zlasti v višini dreves, ki so višja v nižinskem gozdu in zrastejo tudi do višine 40 m. V višinskem gozdu so drevesa nižja in tudi sklop krošenj ni tako gost, tako da gozdna tla doseže več svetlobe in je razrast podrasti bujnejša kot v nižinskem gozdu. Zaradi različnih življenjskih možnosti, ki vladajo v teh gozdovih, se glede na tip gozda spreminja tudi živalstvo.

foto/Al Vrežec

Podrast je v nižinskem tropskem deževnem pragozdu tako malo zaradi majhne količine svetlobe, ki pade na gozdna tla; narodni park Taman Negara

Nižinski tropski deževni pragozd

Paradni tropski deževni pragozd je dipterokarpni gozd v Narodnem parku Taman Negara, za katerega ocenjujejo, da je najstarejši ohranjeni primarni tropski deževni pragozd na svetu. Glede na predeljevanje gozda se razporejajo tudi ptičje vrste. Za emergentni pas (nad 25 m) so značilne zlasti različne vrste ujed in drevesni hudourniki *Hemiprocne longipennis*, ki gnezdijo v krošnjah najvišjih dreves. V pasu krošenj (med 15 in 25 m) se pojavljajo različne sadjejede ptice, na primer kljunorožci, zlasti velerogi dvorožec *Buceros rhinoceros*, ki je tudi v znaku parka Taman Negara. Velerogi dvorožci so ene največjih ptic (zrastejo do 122

foto/Al Vrežec

Zakrinkanemu bulbulu *Pycnonotus goavier* bolj kot gozd ustrezajo grmišča zunaj gozda, zlasti ob rekah

cm) v pragozdu. Značilno zanje je jutranje oglašanje, ki nekako spominja na oglašanje prazgodovinskih pterozavrov, pa tudi v letu se jim zdijo podobni. Pasu krošenj sledi srednji pas (med 5 in 15 m), v katerem se mi je posrečilo opazovati par zelo redkih ognjenih žolt *Reinwardtipicus validus*, ki je obdeloval z ličinkami očitno zelo bogato deblo. Žuželčji svet je namreč v tem pasu zelo pester, od različnih vrst škrcatov do metuljev in orjaških hroščev, kakršen je veliki nosorožec *Oryctes trituberculatus*, bližnji sorodnik našega nosorožca.

Za grmovni pas (med 1 in 5 m) so značilne različne manjše ptice pevke. Z vrstami tu najbolj prednjačijo bulbuli, opazoval sem 9 vrst, najpogostejši je bil zakrinkani bulbul *Pycnonotus goavier*, ki mu bolj kot gozd ustrezajo grmišča zunaj gozda, zlasti ob reki. Pri opazovanju ptic v tem pasu sem se osredotočil na opazovanje ptičjih skupin, ki se pomikajo skozi grmovje in krošnje po gozdu. Te ptičje skupine sestavljajo različne vrste bulbulov, timalij *Malacopteron sp.*, minivetov *Perierocotus sp.* in nekoliko večje vrste, kakršni sta rdečetrtni trogon *Harpactes duvaucelii* in žličastorepi drongo *Dicrurus paradiseus*. Najnižji pas gozdnih tal poseljujejo vrste, ki se hranijo

foto/Al Vrežec

Argus Argusianus argus, največja vrsta fazana na svetu, je tipična vrsta pasu gozdnih tal v tropskem deževnem pragozdu

predvsem z odpadlim sadjem in nevretenčarji. Takšne so različne vrste kur, najbolj znan je fazan argus *Argusianus argus*, ki je tudi največja vrsta fazana na svetu. Po gozdnih tleh pobirajo hrano tudi nekatere vrste iz višjih pasov, kot na primer smaragdna grlica *Chalcophaps indica*, ki se na tleh zadovolji predvsem z odpadlim sadjem. Gozдна tla so zanimiva tudi glede različnih nevretenčarjev, kakršni so termiti, orjaške mravlje in druge žuželke. Klopov nismo videli, pač pa na obiskovalca prežijo kopenske pijavke *Haemadipsa* sp. Pijavke so zlasti pogoste na gozdnih poteh, kjer njihovega plena, turistov, ne manjka. Pijavke sicer niso prenašalke bolezni in tudi nimajo bolečega ugriza, bolj je moteče to, da "žrtvi" zaradi vbrizganega antikoagulansa iz vbodne rane še kak dan teče kri. Pred pijavkami se lahko najuspešneje zavarujemo s proti-pijavčnimi nogavicami, narejenimi iz gosto tkanega platna, ki ga pijavka ne more predreti.

Najbolj je gozd živahen v večernem in jutranjem času. To lahko doživimo le, če v gozdu preživimo noč. V parku so na več lokacijah postavili opazovalnice, v katerih so urejena tudi ležišča. Stvar je sicer malce avanturistična, vendar kljub

temu vredna obiska. Večer so nam najprej popestrili plazilci, zlasti kače. V tropskem deževnem pragozdu so pogoste nekatere drevesne vrste kač. Srečali smo se z manjšo in nenevarno rajsko goževko *Chrysopelea paradisi*, bolj razburljivo je bilo srečanje z rahlo strupeno in okoli 2 m dolgo rdečo mačjo kačo *Boiga nigriceps*. Nesrečnica se je

foto/Al Vrežec

Samica javanskega makaka *Macaca fascicularis* z mladičem srečala iz oči v oči z eno izmed udeleženk in povzročila splošen preplah, ko je po opazovalnici oprezala za gekoni, svojim najljubšim plenom. Gekoni so lahko v tropskem gozdu tudi precej veliki, saj so nekateri izmed njih, npr.

foto/Al Vrežec

Vrčnica *Nepenthes* sp. je mesojeda rastlina, ki ima del lista preobražen v vrček, v katerega lovi neprevidne žuželke

gozdni gekon *Gekko smithi*, prave male pošasti in zrastejo tudi do 30 cm. Večer v gozdu zaključijo glasno gruljenje golobov velikih treronov *Treron capellei*. Noč pa še zdaleč ni tiha, saj se brnenje škržatov, cvrčanje kobilic, regljanje žab, cmokanje gekonov, cviljenje netopirjev, skovikanje sov in oglašanje podhujk zliiva v prečudovito harmonijo glasov tropskega deževnega gozda. Navidezno spokojnost noči je okoli polnoči prekinilo glasno čofotanje pod opazovalnico. Upali smo, da gre za vrsto, ki smo jo tisto noč najbolj pričakovali, indijskega tapirja *Tapirus indicus*. In res smo z baterijo obsvetlili prvega od štirih tapirjev, ki smo jih tiste noči opazovali med prehranjevanjem v močvirju pod opazovalnico. Jutro v gozdu oznanita petje belorokih gibbonov *Hylobates lar* in oglašanje velerogih dvorožcev *Buceros rhinoceros*, ki jim potem sledijo še druge ptice.

Sicer je življenje pestro tudi ob rekah, zlasti ob veliki reki Tembeling, ki teče skozi park Taman Negara. Sem prihajajo različne vrste iz gozda, npr. kostanjevoglavi vilorepec *Enicurus ruficapillus*, reka pa je zanimiva tudi za različne selivce, zlasti žužkojede, saj je mrčesa na pretek. Ob reki Tembeling sem opazoval tri vrste verjetno prezimujočih lastovk: kmečko lastovko *Hirundo rustica*, pacifiško lastovko *H. tahitica* in breguljko *Riparia riparia*. Reke so tudi idealno mesto za opazovanje ribojedih orlov

Ichthyophaga ichthyaetus, ki jih ponoči na ribjih loviščih zamenja malajska ribja uharica *Ketupa ketupu*. Rečni breg je bogato prehranjevališče tudi za nekatere druge živali. Vodni varani *Varanus salvator* ob rekah stikajo za poginulimi ribami, s plodovi obložena drevesa so raj za javanske makake *Macaca fascicularis*, ki živijo v manjših tropih. Dodaten vir hrane za makake so tudi turistična naselja, ki so se jih te opice naučile dobro izkoriščati.

Okolico parka pokrivajo sekundarni tropski gozd ter plantaže kavčukovih dreves in oljnih palm. Opazovanje ptic je tu zaradi odprtosti terena precej olajšano. Območje je zanimivo zaradi velikega števila različnih vrst kukavic iz rodu malkoj *Phaenicochaeus* sp. Izjema med njimi je oranžna malkoja *Phaenicochaeus chlorophaeus* z izraženo spolno dvoličnostjo. Samec je enotno oranžen s temnim repom, samica ima sivo glavo in oranžen rep. Prav nenavadno je opazovanje nekaterih vrst, ki jih pri nas poznamo kot ptice kletk. Šele tu človek spozna, da je svoboda teh ptic v njihovem naravnem habitatu zares brezmejnna in da so njihovi jetniški sorodniki le bled izraz tistega, kar te ptice v naravi resnično so. Te misli so se mi utrnile ob pogledu na majno beo *Gracula religiosa*, ki je glasno žvižgala na vrhu prek 20 m visokega drevesa dipterokarpa *Dipterocarpus* sp., in na jatice muškatnih galebčkov *Lonchura punctulata*, ki so razposajeno švigali med grmovjem in travnimi bilkami.

Posebno doživetje je nočni obisk plantaž oljnih palm. Nočni izleti so organizirani in jih turistom ponujajo kot nočni safari. Turiste naložijo na tovornjak in z močnimi reflektorji osvetljujejo živali, ki se ponoči potikajo po plantažah.

foto/Al Vrežec

Gozdni gekon *Gekko smithi* je prava mala pošast, saj zraste tudi do 30 cm v dolžino

Poznavanje vrst, kar se vodnikov tiče, je bolj pičlo. Imeli smo srečo, da smo naleteli na lokalnega ornitologa Akija, ki nam je razkazal nočni svet plantaž. Počasna vožnja in prečesavanje okolice s svetlobnim snopom reflektorja odkrije marsikatero zanimivo nočno žival, zlasti različne

plenilce, ki so jih v nasade oljnih palm privabile številne podgane (*Rattus rattus*, *R. tiomanicus*), kar smo pozneje ugotovili iz najdenih izbljuvkov pegaste sove *Tyto alba*. Poleg pegaste sove na plantažah pleni tudi kot kozača velika rjava sova *Strix leptogrammica*. Poleg sov ponoči love svoj plen številne bengalske mačke *Felis bengalensis*.

Višinski tropski deževni gozd

Višinski tropski deževni gozd smo obiskali na dveh lokacijah: Fraser's Hill (okoli 1300 m n.v.), ki je priljubljena ornitološka točka, in Cameron Highlands (okoli 1500 m n.v.), višavje, ki je znano zlasti po čajnih plantažah.

Obe območji ležita v gorski verigi Titiwangsa. Ker območje leži v tropskem pasu, so tudi vrhovi teh gora poraščeni z gozdom. Gorati predeli Malezije so pomembno endemitsko območje. V Maleziji živijo tri endemične vrste ptic, katerih areal je omejen večinoma le na zgoraj omenjeno gorsko verigo. V višavju Cameron Highlands sem videl dve: fazana gorskega pavovca *Polyplectron inopinatum* in malajskega drozga *Myiophonus robinsoni*. Prvi se zadržuje v gozdu, drugi pa ob vodah, zlasti potokih in rekah.

Tudi v višinskem tropskem gozdu je opaziti vertikalno predeljevanje, ki pa je zaradi nižje rasti dreves nekoliko manj opazno. Za pas nad krošnjami so najbolj značilne ujede, zlasti črni orel *Ictinaetus malayensis*, ki je v goratih predelih pogost. V pasu krošenj tudi tu živijo kljunorožci. V Fraser's Hillu se mi je posrečilo videti redkega čeladarja *Rhinoplax vigil*, ki je tudi največja vrsta kljunorožca (zraste do 127 cm) v Maleziji.

Srednji in grmovni pas sta vsaj glede ptic večinoma združena, pogosti so različni epifiti (na drevesih rastoče rastline), ki so odvisni bolj ali manj le od padavinske vode. Čeprav epifiti uspevajo tudi v nižinskem tropskem gozdu, so v višinskem gozdu zaradi nižje rasti dreves bolj opazni in dostopni. Najpogostejše epifitske rastline so lišaji, mahovi, praproti in različne vrste orhidej. Epifitsko žive tudi nekatere mesojede rastline, ki si svojo prehrano dopolnjujejo s prebavo ujetih žuželk. V Maleziji so najbolj znane vrčnice *Nepethes* sp., ki svoj plen - žuželke, večinoma mravlje - lovijo v posebne vrčke, ki so preobraženi deli listov. V vrčkih je voda, v katero rastlina izloči prebavne encime. Vrčki so lahko tudi življenjsko okolje nekaterih

foto/Al Vrezec

Srednji pas pod krošnjami in grmovni pas sta v višinskem tropskem deževnem gozdu združena predvsem zaradi nižje rasti dreves, bolje so tu opazne različne epifitske rastline

simbiotskih ali komenzalnih živali. Tako lahko v njih najdemo ličinke komarjev, gliste, paglavce žab in celo rakovico *Geosesarma malayanum*, ki so jo odkrili šele pred kratkim. Tudi v višinskem gozdu so ptice pogosto v skupinah, katerih vrstna sestava je drugačna kot v nižinskem gozdu. V skupinah se pogosto pojavljajo modri brglez *Sitta azurea*, belogri pahljačar *Rhipidura albicollis*, velika niltava *Niltava grandis*, kostanjevoglavi listničar *Seicercus montis*, fulvete *Alcippe* sp., šojarji *Garrulax* sp. in zlata timalija *Stachyris chrysea*, jatam pogosto sledita zelena sraka *Cissa chinensis* in nitorepi drongo *Dicrurus remifer*.

Pas gozdnih tal daje zavetje različnim kuram, sicer pa je to tudi lovni habitat ovratniške sovice *Glaucidium brodiei*. Sovico sem v popoldanskem času zalotil na eni izmed gozdnih poti na Fraser's Hillu, ko se je hranila z uplenjenim malim podganjim ježem *Hylomys suillis*, ki je približno tako velik kot sama ovratniška sovica. Gozdna tla so prebivališče mnogih vrst žuželk, za katerimi stikajo prek 20 cm velike orjaške krastače *Bufo asper*, v zemeljskih luknjah pa nanje preže nočno aktivni pajki tarantele, ki zrastejo tudi do 10 cm.

Ptice so v gorah razširjene glede na višinske pasove. S tega stališča je zanimiva visokogorska avifavna na gori Gunung Brinchang (2000 m n.v.) v višavju Cameron Highlands. Kot že rečeno, se gozd v Maleziji razrašča do vrha gora, zato je visokogorska avifavna drugačnega tipa kot v Alpah ali na Himalaji, kjer se življenjske razmere nad gozdno mejo popolnoma spremenijo. Visokogorske ptice v Maleziji so pravzaprav gozdne. Tipično visokogorsko vrsto, par modrega muharja *Ficedula hyperythra*, sem opazoval pod samim vrhom Gunung Brinchanga. Zlatogri bradač

Megalaima franklinii je vezan le na višinske tropske gozdove. Je sadjejed in se zadržuje predvsem v krošnjah, tako da ga pogosteje slišimo kot vidimo. Ptice pevke tudi v višjih legah oblikujejo manjše skupine, le da so nekaterim običajnim vrstam tu primešane še visokogorske, na primer kostanjevorepi šojček *Minla strigula*.

Naselja v tem višinskem pasu, kot sta Bukit Fraser (Fraser's Hill) in Tanah Rata (Cameron Highlands), so prepredena s parki, vrtovi in golfišči. Opazovanje ptic na odprtih površinah je v tropih seveda neprimerno lažje in tudi tu je ptic veliko. Bogateje je tu zastopana družina timalij *Timaliidae*, ki v Maleziji nekako zamenjuje naše penice in drozge. V parkih so pogosti predstavniki te družine pisani srebrnouhi slavčki *Leiothrix argentauris*. Cvetoči grmi in drevesa morajo biti deležni posebne ornitologove pozornosti, saj se na njih prehranjujejo mnogi pisani

foto/Al Vrežic

Modroperuta pita *Pitta moluccensis*, ki je okrevala v izobraževalnem centru WWF Malezija (Bukit Fraser) po trčenju v okensko šipo

medosesi, kakršen je rdeči medosos *Aethopyga siparaja*, največji med njimi je oranžnonogi pajkar *Arachnothera magna*. Na odprtih površinah, kot so golfišča in parki, so pogoste ostrožne cipe *Anthus novaeseelandiae*, ki so v Evropi zelo redke gostje. Tukaj se na prezimovanju ustavljajo tudi prišleki s severa, npr. sibirski srakoper *Lanius cristatus*.

V Bukit Fraserju ima svoj izobraževalni center WWF Malezija. Ukvarjajo se predvsem z izobraževanjem in osveščanjem mladine o pomenu ohranjanja gozda in o živih bitjih v gozdu. V centru vodijo tudi knjigo o najdenih poškodovanih ali mrtvih pticah na območju Fraser's Hilla. Število najdenih ptic v letu ni veliko, zanimivo je, da so najpomembnejši vzroki poškodb trki v stekla. Med najdenimi pticami je presenetljivo največ modroperutih pit *Pitta moluccensis*. Eno izmed njih so prinesli v center ravno v času našega obiska; zaletela se je bila v okno in potem v centru okrevala. Zanimivo je, da ta sicer plašna ptica v

nevarnosti zavzame strašilno držo, tako da razširi peruti, na katerih ima značilen črno-belo-modri vzorec, pri čemer se modra barva fluorescentno sveti.

Kot je mogoče razbrati iz zgoraj zapisanega, je Malezija predvsem gozdna dežela, pri čemer ji tropske razmere omogočajo, da se gozd razrašča od morja do najvišjih vrhov. Malezija je dokaz, da je kljub hitremu modernemu razvoju možno tudi sožitje z naravo, predvsem skozi velike komplekse ohranjenega naravnega okolja, ki omogočajo preživetje tudi takšnim živalim, kakršni so tiger *Panthera tigris*, sumatranski nosorog *Dicerorhinus sumatrensis* in malezijski slon *Elephas maximus hirsutus*. Turizem je usmerjen predvsem v t.i. ekološki ali naravoslovni turizem, lovskega turizma pa ni. Malezijski naravovarstveniki se ukvarjajo z najrazličnejšimi akcijami, ki pomagajo preživeti nekaterim svetovno ogroženim živalskim vrstam: skrb za zarod morskih želv, naselitev redkih in ogroženih vrst (npr. projekt naselitve belega nesita *Mycteria cinerea* v naravnem parku Kuala Selangor), izobraževanje domačinov in turistov (ptičje tekme, opozarjanje pri potapljanju med krhkimi koralnimi grebeni) in boj proti krivolovcem za ohranitev sumatranskega nosoroga, ki je gotovo najtežavnejša akcija. V Maleziji potekajo tudi mednarodni raziskovalni projekti, enega takšnih so imeli ob koncu 80. let v državnem parku Endau-Rompin, leta 1999 je bila Malezija gostiteljica mednarodne konference o življenju ptic.

Zanimiva naravovarstvena akcija v mnogih malezijskih krajih (Kuala Selangor, Taman Negara, Fraser's Hill) so ptičje tekme, na katerih opazovalci tekmujejo, kdo bo v enem dnevu na nekem območju opazil več vrst ptic. Tekma se je izkazala za zelo uspešno tako v poučnem kot naravovarstvenem smislu, predvsem kot popularizacija ornitologije in varstva narave. Morda bi takšno ptičjo tekmo lahko izpeljali tudi v Sloveniji. ■ ■ ■

Literatura:

- Bransbury, J. (1993): A Birdwatcher's Guide to Malaysia. Waymark Publishing, Singapore.
 Cox, M. J., P. P. van Dijk, J. Nabhitabhata in K. Thirakhupt (1998): A Photographic Guide to Snakes and other Reptiles of Penninsular Malaysia, Singapore and Thailand. New Holland Publishers (UK) Ltd., London, Singapore.
 Jeyarajasingam, A. in A. Pearson (1999): The Birds of West Malaysia and Singapore. Oxford University Press, Oxford, New York.
 Madoc, G. C. (1992): An Introduction to Malayan Birds. The Malayan Nature Society, Kuala Lumpur.
 Payne, J. in C. M. Francis (1998): A Field Guide to the Mammals of Borneo. The Sabah Society, Kota Kinabalu.
 Rubeli, K. (1994): Tropical Rain Forest in South-East Asia. Tropical Press Sdn. Bhd., Kuala Lumpur.
 Seppings, B. (ed.) (1998): Checklist of Birds, Fraser's Hill, WWF Malaysia, Fraser's Hill.
 Soepadmo, E. (ed.) (1998): The Encyclopedia of Malaysia, Vol. 2, Plants. Archipelago Press, Singapore, Kuala Lumpur.

Kormoran

Phalacrocorax carbo

V SLOVENIJI

Kormoran *Phalacrocorax carbo* je 80 - 100 cm velika črna vodna ptica, ki se hrani z ribami. Dnevno poje od 250 - 500g rib, ulovi lahko tudi ribo, težko do 800 g, in tako zadovolji energetske zahteve za dva dni. Lovi večinoma ribe, velike 10 - 25 cm, predvsem iz družine *Cyprinidae* (krapovci) in *Percidae* (pravi ostriži). Na uspešnost lova vplivajo globina in zaraščenost vode, vidljivost ter vrsta ribe, ki jo lovi. Potaplja se do 20 m globoko. Do začetka 80-ih let so kormorani v Sloveniji lovili posamič ali v manjših skupinah, kasneje se je velikost lovnih skupin začela večati, tako da je v 90-ih na posameznih lokacijah dosegla število nekaj sto ali celo do tisoč osebkov (socialni način lova dopušča v Sloveniji pravzaprav le Ptujsko, deloma tudi Ormoško jezero). Kormoran lovi predvsem na odprtih vodnih površinah. To so vodna telesa s stoječo vodo (jezera, akumulacije, nekatere ribogojnice) ali regulirane reke, kjer je ribam odvzeta vsaka možnost, da se skrijejo.

V Evropi gnezdita dve podvrsti kormorana. Soimenska podvrsta *P. c. carbo* gnezditi na klifih atlantske obale Francije, Britanije, Irske, Norveške in se pozimi večinoma ne seli. Njena populacija je leta 1991 štela 37.000 parov. Čelinska podvrsta *P. c. sinensis* gnezditi predvsem na drevesih v državah severne in severovzhodne Evrope (Litva, Latvija, Estonija, Poljska, Švedska, Finska, Danska, Nizozemska, nekdanja Zahodna Nemčija) ter na obalah Črnega morja in v Turčiji. Zaradi preganjanja s strani ribičev, streljanja in uporabe pesticidov je do leta 1960 ta podvrsta izginila iz nekaterih evropskih držav. V poznih 60-ih letih so nekatere pesticide prepovedali in kormorana zaščitili. Tako je populacija te podvrste med letoma 1978 in 1993 hitro naraščala in leta 1993 dosegla 60.000 parov. Po tem letu se je naraščanje populacije začelo ustavljati, težišče gnezdenja se je iz Nizozemske in severne Nemčije premaknilo proti vzhodu v baltske države. Ta podvrsta se pozimi seli v prezimovališča v severni, srednji in južni Evropi ter Afriki. Kormorani, ki jih opazujemo pozimi v Sloveniji, torej najverjetneje pripadajo podvrsti *sinensis* - "najverjetneje" zato, ker je podvrsti v času prezimovanja med seboj zgolj z optičnimi pripomočki nemogoče ločiti, kar velja celo za izkušene ornitologe.

Kormoran v Sloveniji

Kormoran v Sloveniji ne gnezditi. Kot redkega gosta in selivko na Štajerskem ga omenjajo že pisni viri iz leta 1864 (Seidensacher) in 1925 (Reiser). Prva redna, dokumentirana pojavljanja skupin kormoranov v Sloveniji so se začela po letu 1980, in sicer predvsem na severovzhodnem delu države zunaj gnezditvenega obdobja. Temu je sledilo naraščanje števila kormoranov, tako da so ob koncu 80-ih let prezimovali že na vseh večjih slovenskih rekah (Sava, Drava, Mura) in na obali. V začetku 90-ih let so posamezni spolno nezreli osebki začeli tudi letovati (Ptuj, Ormož). Sredi 90-ih let so se pozimi začeli pojavljati na manjših rekah

foto/Damijan Denac

Ustreljen kormoran z odrezano glavo, najden 16. januarja 1999 v Loki pri Dravi

(Savinja, deli Soče), kjer jih prejšnja leta ni bilo, hkrati je bila zabeležena stagnacija števila na nekdanjih osrednjih prezimovališčih. Kormoran je po Uredbi o zavarovanju ogroženih živalskih vrst (Uradni list RS, št. 56/1993) zaščitena vrsta, ki je ni dovoljeno streljati in plašiti. Tudi novi Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 56/1999) potrjuje veljavnost uredbe iz leta 1993. Kazen za namerno in neopravičljivo ubijanje, poškodovanje ali vznemirjanje zavarovanih rastlin in živali (torej tudi kormorana) je po tem zakonu med 600.000 in 8.000.000 SIT za vsakega posameznika.

V januarju vsako leto po Evropi poteka štetje vodnih ptic (IWC) Metoda štetja kormoranov je predpisana: štejemo

jih zgodaj zjutraj ali v večernem mraku na prenočevališčih. Število kormoranov v mesecu februarju se začne zmanjševati, večina jih na gnezdišča odleti v marcu.

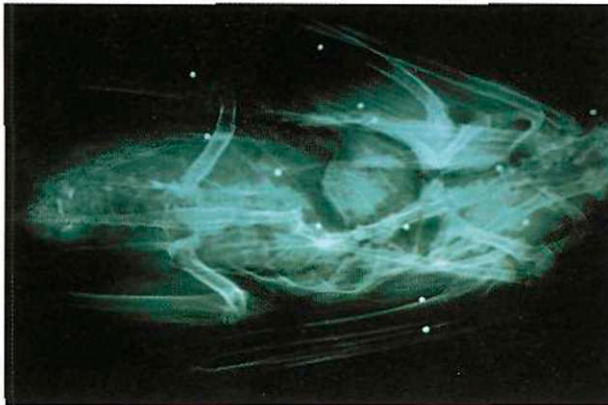
Rezultati štetja zadnjih štirih let za kormorane v Sloveniji

*rezultati štetja so še v obdelavi

Leto	Število osebkov
1997	3391
1998	2839
1999	3942
2000	okoli 3000*

Razvoj "problematike" kormorana v Sloveniji

Ribiška zveza Slovenije (RZS) je prve "resnejše" zahteve po zmanjšanju števila kormoranov (in hkrati sivih čapelj) vložila na Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) konec aprila 1997. V svojem pismu zaradi "velike škode, ki jo veliki kormorani in sive čaplje povzročijo na ribah" ("pojedjo 1/4 oz. 1/5 vseh rib oziroma skoraj celoten letni prirast rib"),

foto/Damijan Denac

Rentgenski posnetek ustreljenega kormorana z odrezano glavo

predlagajo sledeče: črtanje velikega kormorana in sive čaplje iz Uredbe o zavarovanju ogroženih živalskih vrst iz leta 1993, velikega kormorana je treba uvrstiti v seznam lovne divjadi, njegova potencialna gnezdišča v Sloveniji je treba uničiti, gnezdišča sivih čapelj naj se omejijo tako glede na območje kot število, izvidniške skupine velikih kormoranov je treba preganjati z vseh voda Slovenije, število velikih kormoranov na območju celotne Slovenije je treba zmanjšati in obdržati na 200, sivih čapelj pa na 300 "kosov". DOPPS je Vladi republike Slovenije kmalu poslalo javno pismo s svojimi stališči do trditev in zahtev RZS in Zavoda za ribištvo po odstrelu kormoranov in sivih čapelj. Temu je v juliju sledil sestanek na temo "kormorani in

ribištvo", ki so se ga udeležili predstavniki Uprave RS za varstvo narave, Zavoda za ribištvo, RZS, Ribiške družine Radovljica, DOPPS ter Ministrstvo za kmetijstvo,

Zaradi preganjanja s strani ribičev, streljanja in uporabe pesticidov je do leta 1960 ta podvrsta izginila iz nekaterih evropskih držav.

gozdarstvo in prehrano (MKGP). Dogovorjeno je bilo, da se ustanovi delovna skupina s predstavniki vseh navzočih organizacij, ki naj bi oblikovala temeljne smernice za obravnavanje "problematike" kormorana. Na sestanku zgoraj omenjene delovne skupine septembra je pritisk ribičev prevladal in Uprava RS za varstvo narave je predlagala pripravo načrta za odstrel kormoranov v Sloveniji: naloga ribičev do naslednjega srečanja je bila določiti območja streljanja in plašenja, DOPPS pa je smel določiti t.i. cone mirovanja, kjer naj bi se kormorani nemoteno zadrževali. Načrt za odstrel naj bi vseboval časovno, krajevno in številčno omejitev odstrela, način odstrela, usodo ustreljenih ptičev in način spremljanja (monitoringa) kormoranov, v katerem morajo sodelovati tudi ornitologi. Zavod za ribištvo Slovenije je čez teden dni na Upravo RS za varstvo okolja poslal "Predlog za zaščito območij, ki so z vidika sladkovodnega ribištva izredno pomembna in ogrožena zaradi naraščajočih populacij ribojedih ptic". Predlagane so tri oblike "varstva": območja, kjer se preprečuje prihod kormoranov; območja, kjer se popolnoma ščitijo habitati, pomembni za naravno razmnoževanje ribjih vrst; drstišča in plitvine ter območja, kjer trenutno ni posebno tehtnih razlogov za zaščito ribjih vrst - to so t.i. mirne cone, kjer kormoranov ni dovoljeno preganjati: porečje Drave (razen stare struge Drave) in porečje Mure (razen potoka Črnec). Kar se tiče sive čaplje, naj se jo preganja na vseh postrvjih vodah v Sloveniji, na mešanih in ciprinidnih vodah je treba njeno populacijo prepoloviti.

V drugi polovici septembra 1997 se je DOPPS odpovedal nadaljnjim pogovorom na temo "kormoran", in sicer z obrazložitvijo, da v dobronamerno oblikovani *ad hoc* skupini žal ni bilo mogoče uveljaviti naravovarstvenih pogledov. Takoj zatem je DOPPS na Lovsko zvezo Slovenije (LZS) naslovil prošnjo, naj ne sodeluje v odstrelu kormorana v sezoni 1997/98. LZS je izrazila pripravljenost sodelovati pri odstrelu kormorana, vendar šele takrat, ko bo pridobljena javnomnenjska podpora in ko bodo ustrezna ministrstva o nujnosti tega ukrepa prepričala tudi DOPPS.

Na neznani dan v novembru je MOP izdalo odločbo o odstrelu in plašenju kormorana v Sloveniji (odločba je bila izdana brez datuma!). Dovoljen je bil odstrel 370 osebkov podvrste *sinensis* v času od 22. 11. 1997 do 1. 1. 1998 ter v

Upravno sodišče RS je 5. 1. 2000 odločilo, da se tožbi DOPPS ugodi in se odločba MOP odpravi.

času od 19. 1. do 28. 2. 1998. Določeni so bili tudi pogoji streljanja (kje in kako se sme streljati, kdo lahko strelja) ter nadaljnja usoda ustreljenih ptic. Zoper odločbo je bil pravno mogoč le upravni spor z vložitvijo tožbe neposredno na Vrhovno sodišče RS v roku 30 dni po prejemu odločbe. DOPPS je odločbo prejel 27. 11. 1997, upravni spor proti MOP pa je na Vrhovno sodišče RS vložil 16. 12. 1997. Upravno sodišče RS je 5. 1. 2000 odločilo, da se tožbi DOPPS ugodi in se odločba MOP odpravi. Odločba MOP ni vsebovala vseh za odločbo predpisanih sestavin, plašilni ukrepi so bili navedeni preveč pavšalno, v njej ni bilo navedeno dejansko stanje, od katerega je odvisna pravilna rešitev, ter dokazi za to, niti razlogi, odločilni za presojo dokazov, in tudi ne razlogi, ki so narekovali odločitev. Iz navedenih razlogov je bila tožba nezakonita.

Minister za okolje in prostor Pavel Gantar je januarja 1998 na Cirila Smrkolja, ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, naslovil predlog o nadaljnjem gospodarjenju ribičev s slovenskimi vodami (prenehanje naseljevanja alohtonih ribjih vrst, prenehanje preseljevanja ribjih vrst iz donavskega v jadransko porečje in obratno, upoštevanje nosilne kapacitete vodotokov pri vlaganju rib v odprte vode). Novembra 1999 je bil na MKGP sestanek, tema katerega je bil delovni osnutek akcijskega načrta za regulacijo vpliva kormorana na sladkovodno ribištvo v RS. Vabljeni so bili predstavniki MOP, MKGP, LZS, RZS, Zveze društev rejcev vodnih živali, Društva ekologov Slovenije in DOPPS. Ta delovni osnutek se v veliki meri naslanja na osnutek akcijskega načrta za upravljanje z velikim kormoranom na območju Afrike in Evroazije, ki je bil sprejet na strokovnem srečanju v Kopenhagenu 25. in 26. 10. 1997. Konec februarja leta 2000 kormoranu grozi, da bo črtan s seznama zavarovanih vrst in najverjetneje uvrščen med lovno divjad, ki sodi pod pristojnost MKGP.

Ribiči pravijo..., ornitologi odgovarjajo...

Ribiški argumenti za odstrel in plašenje kormorana (kot jih zasledimo v reviji Ribič, dnevnem časopisju, na televiziji in

“strokovnih” sestankih po raznih ministrstvih) so sledeči:

1. Število kormoranov iz leta v leto narašča (v Evropi naj bi jih bilo po ribiških ocenah že milijon). zato jih po nobenih kriterijih ne moremo več šteti za ogroženo vrsto. Treba jih je črtati iz slovenske Uredbe o zavarovanih živalskih vrstah iz leta 1993 in jih uvrstiti med lovno divjad.
2. Kormorani povzročajo veliko škodo sladkovodnemu ribištvu in ribogojnicam, saj jedo in poškodujejo prostoživeče ribe, ki so človeku koristne naravne dobrine. Letno pojedjo skoraj ves letni prirast rib (200 ton rib) - pojedjo kar 1.5 kg rib na dan.
3. Kormoran ni avtohtona slovenska vrsta, v Sloveniji ga pred letom 1976 sploh ni bilo. Ornitologi so tisti, ki ga želijo pripeljati v Slovenijo.
4. Ribiči so ljubitelji rib in narave, zato ne morejo mirno gledati, kako kormorani iztrebljajo avtohtone slovenske ribe (npr. lipana, soško postrv), ki nimajo razvitih obrambnih mehanizmov. Kormorani plenijo selektivno. Morda ogrožajo celo druge vrste ribojedih vodnih ptičev.
5. Če bo dovoljen odstrel kormoranov, bodo slovenske reke manj obremenjene, drugače bodo kmalu ostale brez rib.

foto/Damijan Denac

Prezimujoči kormorani na Ptujskem jezeru

6. Člani DOPPS naštejejo premalo kormoranov - rezultati ribičev so vedno za nekaj tisoč osebkov večji.
7. Kormorani dnevno pojedjo toliko rib, da bi z njimi lahko nahranili 6000 ljudi, ribiči z vlaganjem mladice le še krmijo tega požrešnega ptiča.
8. Zaradi nestreljanja kormorana propadajo ribogojnice, ljudje so brezposelni, družine stradajo.

Ad 1) Večanje števila prezimujočih kormoranov do leta 1993 je posledica varstva vrste in ustvarjanja ugodnih razmer za porast njenega števila. Zaradi graditve akumulacijskih jezer in regulacije rek je kormoranu močno olajšan lov, poleg tega so ribogojci in ribiči z vlaganjem rib v skoraj vsako

vodo zagotovili zadostno količino hrane za večje število ribojedih ptic. Marsikje so odgovorni tudi za čiščenje brežin ter litoralnih delov voda (da je olajšan dostop do vode in da se jim trnki ne zatikajo v vodnem rastlinju), kar kormoranu spet olajša lov, saj se ribe nimajo kam več skriti. Trditve, da število gnezdečih kormoranov v Evropi iz leta v leto narašča, je neresnična, saj ornitologi (tudi na gnezdiščih) po letu 1993 beležijo upad številčnosti te vrste. Tudi ribiške ocene o velikosti populacije kormorana v Evropi so hudo pretirane (glej uvodni del prispevka).

Ad 2) Ribiškim družinam so slovenske vode s koncesijami dane v upravljanje, ribe v njih so družbena lastnina. Ribiške družine v večini primerov nimajo natančnega pregleda nad sestavo in biomaso rib, ki jih letno izlovijo (legalno in ilegalno), poškodujejo ali pa te poginejo zaradi onesnaževanja. Tako pravzaprav tudi težko podajo realne in prepričljive ocene o škodi, ki jo dela kormoran. Veliko škodo slovenskim ribam povzročajo ribiči sami s svojimi posegi in športnim ribolovom. Ocena, da kormoran poje 1.5 kg rib na dan, je absurda - povprečna količina se giblje med 250 - 500 g. Kormorani po avstrijskih podatkih na delu Donave med krajema Maria - Ellend in Regelsbrunn pojedjo 3.8 % letnega prirastka rib oz. manj kot 1 % ribje biomase, ribiči pa izlovijo 14 % letnega prirastka rib. V slovenskih vodah celo leto lovi okoli 15.000 športnih ribičev in neznano število turistov ter le nekaj mesecev 3000 - 4000 kormoranov.

Ad 3) Kormoran je bil kot redek gost in selivka za Štajersko zabeležen že leta 1864 (Seidensacher), kasneje ga tudi Reiser (1925) omenja med pticami Maribora ob Dravi. O avtohtonosti ptic, ki so zelo mobilne, pa je že tako težko govoriti. Kormoran resda ni gnezdilec Slovenije, vendar tu dokumentirano prezimuje vsaj 135 let, tako je bilo tudi v prejšnjih stoletjih. Trditve, da ga pred letom 1976 v Sloveniji ni bilo, so ribiči vzeli iz splošnega leksikona, ki kormorana kot gnezdilca (nekdanje) Jugoslavije navaja le za Makedonijo. Še bolj smešna je misel, da ga skušajo ornitologi pripeljati v Slovenijo - DOPPS kot strokovna naravovarstvena organizacija do sedaj še nikoli ni sodelovalo pri naselitvi katere koli vrste ptiča v Sloveniji in tega tudi nima namena početi.

Ad 4) Kako lahko ribiči trdijo, da so ljubitelji narave in rib, če ribe in njihove naravne življenjske prostore sami uničujejo? To počno na več načinov:

S športnim ribolovom, ki je zgolj ekonomskega pomena in v pokrajino vnaša nemir; večina rib, ki jih

po lovu vrnejo v naravo, zaradi poškodb pogine;

Z zastrupljanjem voda s svinčnimi utežmi (glej članek Proč s svinčnimi utežmi dr. Petra Legiša v Novicah DOPPS št. 5/99);

S čiščenjem obrežij rek, izsekavanjem in požiganjem trstičja, da je olajšan dostop do vode in se trnki ne zatikajo - posledica je ta, da ribe nimajo več kritja pred plenilci, marsikatera vrsta tako izgubi tudi drstišče (ščuka, som);

Z vnašanjem alohtonih vrst rib, ki so kompetitivne domačim vrstam, in s tem tudi nekaterih potencialno nevarnih ribjih boleznih (izumrtje primorske podusti in savete zaradi naseljevanja navadne podusti iz donavskega porečja v Sočo); skoraj izumrtje soške postrvi zaradi vnosa potočne postrvi v Sočo; vpliv rastlinojedih vrst rib - beli amur, tolstolobik - na litoralno vegetacijo je lahko tako velik, da to rastje povsem izgine, s tem pa tudi drstišča nekaterih avtohtonih vrst rib, mrestišča dvoživk in gnezdišča ptičev. Vnašanje alohtonih vrst organizmov, ki škodujejo avtohtonim vrstam, je po slovenski zakonodaji kaznivo (17. člen Zakona o ohranjanju narave, Uradni list RS 56/99)!

Z vnašanjem avtohtonih (in alohtonih) vrst rib v taki meri, da presegajo nosilno kapaciteto voda: ribe zato preživijo le ob krmljenju s strani ribičev, vode se postopoma zasitijo s hranili, kar v končni fazi vodi do pomanjkanja kisika in množičnih poginov vodnih živali;

Z lovljenjem "kapitalnih" primerkov rib, ki so pomembni za razmnoževanje;

S tradicionalnim ribolovom na že redke avtohtone vrste (sulec, menek, podust).

V gojitvene namene so ribiči in ribogojci uničili precej zakonsko zaščitene naravnih rezervatov in spomenikov ter habitatov, ki so bili pomembni za ogrožene vrste rastlin in živali (Turnovi ribniki v Račah, akumulacija Medvedce, glinokopi na Pragerskem, bagersko jezero Radvanje pri Mariboru - sem so se v tisočih hodile mrestiti navadne krastače in veliki pupki s Pohorja, sedaj je jezero "očiščeno" rastlestva in poribljeno, krastač in pupkov seveda ni več). To so marsikje naredili praviloma brez ustreznih dovoljenj. Vnašanje alohtonih vrst rib ne vpliva le na populacije

avtohtonih rib, temveč tudi na rastline in druge živalske skupine: kačje pastirje, dvoživke, ptice (v Evropi močno ogrožena rasa kostanjevka izginja tudi zaradi vnešenih tujerodnih rastlinojedih vrst rib, ki nekaterim vodnim pticam onemogočajo gnezdenje, saj se hranijo z rastlinami, v katerih te ptice gnezdi - tako so z marsikatero vode izginile čapljice, mali in čopasti ponirki, sivke, čopaste črnice in druge vrste rac).

Očitek, da kormorani plenijo selektivno, ne drži - dokazano je, da lovijo pretežno tisto vrsto rib, ki v vodi številčno prevladuje. Pri nas so to predvsem krapovci (klen, podust, platnica, rdečecoka). Dokazano je, da kormorani ne spremenijo vrstne sestave rib v vodah in da v večji meri kot ribiči plenijo ribe, okužene z različnimi paraziti. Trditvam, da so ribojedi ptiči izpraznili plemensko jato lipanov v Savi Bohinjki, kot pravi študija Zavoda za ribištvo, oporekajo ribiči sami v reviji Ribič (št. 12, 1998, str. 327). Nekateri ribiči tudi "skrbijo", da kormorani "odžirajo" hrano drugim ribojedim pticam. Njihova skrb je le navidezna, saj je poznanih veliko primerov, ko so zaradi lastnih interesov streljali vodomce, čopaste ponirke in sive čaplje. Poleg

foto/Franc Bračko

Primer ribolovnega ribnika z odstranjeno obrežno in vodno vegetacijo, Konjšče ob Muri

tega je dokazano, da kormoran ne tekmuje za hrano z drugimi ribojedimi ptiči. Dejstvo je tudi, da ribiči ponekod vlagajo ribe v vode, kjer je pogin zagotovljen, saj tako z najmanj truda pridejo do največ denarja - škoda jim mora biti namreč v primeru pogina povrnjena. Tovrstna dejanja ribičev nam je potrdil celo eden izmed štajerskih ribogojcev, znano je tudi nekaterim sodelavcem Oddelka za biologijo Biotehniške fakultete.

Ad 5) Naj je odstrel dovoljen ali ne, kormorane vsako leto streljajo (npr. 8. 1. 1999 Zrkovci pri Mariboru: najden ustreljen kormoran, 16. 1. 1999 Loka pri Dravi: najden ustreljen kormoran z odrezano glavo, 15. 1. 2000 in 31. 1. 2000 Zrkovci pri Mariboru: najdena dva ustreljena

kormorana; v letu 1999 in 2000 ni bil dovoljen odstrel kormorana v Sloveniji). V času veljavne odločbe o odstrelu leta 1997 je bil odstrel v večini primerov izveden v neskladju z odločbo, saj ustreljeni kormorani niso bili prinešeni na območno enoto Veterinarskega zavoda Slovenije. Tako so bili v skladu z odločbo leta 1997 ustreljeni le štirje kormorani. V času veljavne odločbe so kormorane plašili tudi v mirnih conah, kjer naj bi se ptice zadrževale nemoteno. Sicer pa jih danes plašijo ne glede na zakonsko dovoljenje (na prehranjevališčih in prenočiščih). Glede samega plašenja in odstrela obstajata še dve dilemi:

kako bodo lovci - ribiči vedeli, ali gre za podvrsto *sinensis* ali *carbo* oziroma za pritlikavega kormorana, če ne poznajo niti osnovnih vrst vodnih ptičev?

kako bodo zagotovili, da se ob streljanju kormoranov ne bo plašilo in "po pomoti" streljalo tudi drugih vrst ptic?

Avstrijske izkušnje kažejo, da je v trenutku, ko se streljanje začne, nemogoče nadzorovati število in usodo ustreljenih ptic.

Ad 6) Ribiška metoda štetja je strokovno nesprejemljiva, rezultati pa nerealni - ribiči namreč ne štejejo zgodaj zjutraj ali ob mraku zvečer na prenočevališčih, ampak posamezne jate kormoranov, ki se v teku dneva spreletavajo po toku navzgor in navzdol (tako eno jato štejejo večkrat).

Marsikje so ribiči odgovorni tudi za čiščenje brežin ter litoralnih delov voda (da je olajšan dostop do vode in da se jim trnki ne zatikajo v vodnem rastlinju), kar kormoranu spet olajša lov, saj se ribe nimajo kam več skriti.

Stališče DOPPS je do "problema" kormoranov in sivih čapelj tudi načelno. Smo odločno proti, da bi kdorkoli za svojo materialno korist, pod krinko varovanja narave, ubijal druga bitja. V DOPPS branimo življenje, naravne principe in naravo. To počnemo neprofitno, narave kot organizacija ne izkoriščamo, temveč si prizadevamo za njeno varovanje, za kar uporabljamo s ciljem usklajene metode. Svoje stališče lahko dokažemo s številnimi primeri. Naše delo pri razjasnjevanju problema kormoran so bili predvsem številni javni nastopi, bodisi na TV, radiu ali v časnikih. V prihodnosti se bomo še dalje bojevali proti temu, da ribiči lahko manipulirajo in služijo z nečim, kar je javno dobro, proti njihovemu uničevanju narave ter proti njihovi želji po ubijanju kormoranov in sivih čapelj. ■ ■ ■

Odbor za varstvo narave DOPPS

Uspeh akcije "BREGULJKA"

Franc Bračko

Letos stopamo v tretje leto uresničevanja društvenega projekta ohranitve breguljk *Riparia riparia* v Sloveniji. Dveletne ugotovitve na terenu kažejo vzpodbudno povečevanje gnezditvene populacije breguljk. Kmalu po izidu zloženke o breguljki v začetku leta 1998 je sredi aprila stekla prva delovna akcija članov DOPPS za pripravo gnezdišča oz. obrežne stene na Dravi v Središču. Že po dveh dneh je gnezdišče naselil prvi par breguljk in se lotil kopanja gnezditnega rova. Boris Kočevar, ki je ves čas spremljal dogajanje na gnezdišču, poroča, da je v tej koloniji gneznilo prek 80 parov. V letu 1999 smo delovno akcijo ponovili in skupaj s hrvaškimi kolegi obnovili dve gnezditni steni na tem delu Drave, ki pa ju je jeseni in pozimi deloma porušila visoka voda. V prvo gnezditno steno se je naselilo 45 parov, v drugo pa 63 parov breguljk.

Vgramoznici Konjišče ob reki Muri pri Cmureku je gnezditno steno v dolžini 50 metrov zgradilo podjetje Komunala iz Gornje Radgone. V začetku maja 1998 sta gnezdišče zasedla le dva para, čeprav bi v peščenih stenah lahko gneznilo več sto parov breguljk. V gramoznici se je občasno pojavljala manjša jata dvajsetih osebkov, ki je sicer gneznila v eni izmed gramoznic na avstrijski strani Mure. Leta 1999 breguljke v gramoznici Konjišče niso gnezdile.

Razveseljiva je bila novica o novi koloniji ob bregu reke Mure pri Gibini, ki je nastala zaradi obrežne erozije. V letu 1998 je po podatkih gozdarja Janeza Kolenka tam gneznilo kakih 30 parov. Naslednje leto se je kolonija s približno enakim številom parov preselila in uspešno gneznila v peščenih stenah, ki je nastala ob zemeljskih delih na robu naselja Gibina. Kot poroča Ivo Borko, so gnezditno steno v septembru domačini žal porušili.

Vdveh velikih gnezditvenih kolonijah ob Muri v Peklenici in Križovcu na hrvaški strani je leta 1998 gneznilo okrog 1000 parov. Naslednje leto je po poročanju Boruta Štumbergerja in na osnovi osebnih opazovanj število poraslo na 1650 gnezdečih parov. Omenjeni hrvaški koloniji breguljk sta največji na tem območju in nista vključeni v slovenski seznam gnezdišč in cenzus. Na omenjenih lokalitetah gnezdi redno tudi od 20 do 30 parov čebelarjev *Merops apiaster*.

V gramoznici Duplek, kjer breguljke dokaj redno gnezdiijo že od leta 1984, je v letu 1998 gneznilo od 15 do 18 parov v delu peščenega nasipa ob jezeru. V naslednjem letu tudi tukaj niso gnezdile, ker je bila stena poraščena z zelmi in vrbovjem. Pravo presenečenje nas je leta 1998 čakalo v gramoznici ob dravskem kanalu v Slovenji vasi blizu Ptuj. V kakih 200 metrov dolgi peščeni steni je gneznilo 78 parov breguljk. Naslednje leto so gradbinci steno obnovili pod kotom 45 stopinj. Veliko napora članov štajerske sekcije je bilo potrebnega, da smo z delovno akcijo ročno usposobili okrog deset metrov dolgo peščeno steno. Prvi par breguljk je naselil gnezdišče že naslednjega dne. Končni gnezditveni uspeh v tej koloniji je bil 21 parov, ki pa jih je ob močnih nalivih nenehno zalivala voda.

foto/ Boris Kočevar

Čiščenje peščenih sten 18. aprila 1998

Breguljke v zadnjih letih redno gnezdiijo tudi ob reki Savi in bližnjih gramoznicah. Po podatkih Dušana Klenovška je leta 1998 v eni izmed gramoznic pri Krškem gneznilo od 100 do 150 parov. Naslednje leto se je gnezditvena kolonija breguljk zmanjšala na okrog 100 parov. Leta 1999 je gneznilo 20 parov v gramoznici Vrbina pri Brežicah. Druga zanimiva gnezditvena kolonija z okrog 60 pari je bila odkrita ob Savi pri Čatežu. Kot nam je sporočil Dušan Klenovšek, v nekaterih kolonijah breguljke niso mogle speljati vseh mladičev, saj so kljub posredovanju članov DOPPS gradbinci med kopanjem gramozna gnezdišča uničili.

Vzadnjih dveh letih smo na osnovi analiziranih popisov ugotovili velikost gnezditne populacije breguljk. Leta 1998 je gneznilo 358 parov v petih kolonijah in leta 1999 je gneznilo 339 parov v sedmih kolonijah. Na meji s Hrvaško je ob reki Muri gneznilo leta 1998 v treh kolonijah 1000 parov, leto kasneje je gneznilo že 1650 parov v štirih kolonijah.

Dvoživke in ceste

Takoj ko se v vlažnih pomladnih nočeh temperatura dvigne za nekaj stopinj nad ledišče, se številne dvoživke (žabe, krastače in pupki) odpravijo proti mrestiščem. Na svoji poti iz zimskih bivališč na mrestišča mnoge med njimi prehodijo tudi več kilometrov. Pri tem so pogosto prisiljene prečkati bolj ali manj prometne ceste, kjer pogosto končajo (tudi množično) pod kolesi različnih vozil. Tako so lahko ogrožene ali celo uničene kar cele populacije dvoživk, ki so ena izmed najbolj ogroženih živalskih skupin.

Aleksandra Lešnik, Katja Pobjlšaj

Dvoživke so v svojem letnem življenjskem ciklu vezane tako na vodne kot na kopenske habitate, med katere prištevamo mrestišča, poletna bivališča in prezimovališča. Ta bivališča so enakovredni deli njihovega življenjskega prostora in med njimi se živali selijo po bolj ali manj ustaljenih selitvenih poteh. Pomladne selitve odraslih živali iz prezimovališč na mrestišča so najbolj opazne. Selitve v poletna bivališča so veliko manj očitne, saj se pogosto križajo s selitvami na mrestišče, poleg tega so tudi manj množične. Selitve mladih živali v kopenska bivališča navadno niso oziroma so le izjemoma opazne, ko se selijo v velikem številu (tako imenovani žabji dež - "Froschregen"). Če se velika skupina živali seli v isto smer (pogosto pri nekaterih vrstah dvoživk: npr. navadni krastači *Bufo bufo* in rjavji žabi sekulji *Rana temporaria*) in mora pri tem prečkati bolj ali manj prometno cesto, to vodi do opaznega pomora.

Podatki o tem, kje v Sloveniji prihaja vse do pomorov dvoživk ob prečkanju cest, še niso zbrani. Kljub temu pa je treba ukrepati vsaj na znanih kritičnih točkah. Možnosti je več: postavitve stalnih varovalnih ograj in graditev podhodov, postavitve začasnih ograj v času selitev in prenašanje osebkov čez cesto, opozorilni in preventivni ukrepi, kot so postavljanje opozorilnih tabel in informiranje

voznikov. Pri načrtovanju ukrepov na že obstoječih cestah, predvsem pri načrtovanju in graditvi trajnih objektov na novih cestah, je zelo pomembno sodelovanje strokovnjakov za dvoživke z izvajalci del. Prvi podhod za dvoživke, ki danes žal ne deluje več, je bil v Sloveniji zgrajen v 80. letih ob graditvi avtocestnega odseka Ljubljana-Vodice. To kaže na dejstvo, da je treba varovalne objekte ne le zgraditi, temveč tudi vzdrževati.

foto/ Barbara Skaberne

Znak pri Vanganelškem jezeru opozarja, da cesto množično prečkajo navadne krastače *Bufo bufo*

V zadnjih letih je bilo v Sloveniji izpeljanih več akcij za reševanje te problematike:

Projekt društva Radoživ iz Žalca: leta 1995 so med rekonstrukcijo lokalne ceste ob Slivniškem jezeru, ki sta jo sofinancirala občina Šentjur ter Ministrstvo za okolje in prostor, zgradili podhode za dvoživke, žal pa ne tudi trajnih varovalnih ograj, brez katerih podhodi ne morejo preprečiti pomorov. Zdaj se problem postavljanja začasnih ograj rešuje vsako leto sproti.

Akcije postavljanja začasnih ograj ter prenašanja dvoživk čez cesto v spomladanskem času:

Pa cesti ob Vanganelškem jezeru (organizator Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju s *Societas herpetologica slovenica* - Društvom za proučevanje dvoživk in plazilcev ter Kluba mladih raziskovalcev Koper ob financiranju Ministrstva za okolje in prostor, 1997);

Pod vasjo Harije na cesti Ilirska Bistrica - Podgrad (prostovoljna akcija tabornikov rodu Snežniških ruševcev, leta 1997 in 1998);

vir podatkov: državne ceste: Direkcija RS za ceste

Doslej poznane črne točke v Sloveniji

Na prenovljeni magistralni cesti Veržej - Dokležovje (prostovoljna akcija dijakov in učiteljev Srednje zdravstvene šole Murska Sobota, 1999).

Vsi varstveni ukrepi za dvoživke ne pomenijo rešitve problema v celoti in dokončno, ampak samo omilitev negativnih vplivov ceste in prometa na njej! Za reševanje problematike dvoživk in cest je potreben celosten pristop. Vključene morajo biti predvsem ustrezne strokovne službe za vzdrževanje in graditev cest ter naravovarstveniki oz. specialisti za dvoživke. Še posebej je potrebno stalno obveščanje širše javnosti, saj je le ob njeni podpori možno uresničevanje zgoraj naštetih rešitev.

foto/Tamara Čelhar

Povožena navadna krastača
Bufo bufo

Novembra 1999 je Center za kartografijo favne in flore skupaj s *Societas herpetologica slovenica* - Društvom za preučevanje dvoživk in plazilcev in Prirodoslovnim muzejem Slovenije ter Slovenskimi cestnimi podjetji organiziral posvet "Dvoživke in ceste" - prvi te vrste pri nas. Več kot 40 udeležencev posveta (biologi, naravovarstveniki, predstavniki graditeljev oz. vzdrževalcev cest in projektanti) je bilo seznanjenih s trenutnim poznavanjem črnih točk v Sloveniji, možnimi varstvenimi ukrepi za dvoživke na cestah, izkušnjami iz tujine na tem področju ter zakonskimi obveznostmi investitorjev in projektantov cestnega omrežja, ki neposredno zadevajo to problematiko. Ob tej priložnosti je Center za kartografijo favne in flore izdal zbornik s prispevki predavateljev.

Posvetom je bil narejen eden prvih korakov pri reševanju te problematike v Sloveniji, naše nadaljnje delo pa poteka v okviru enoletnega projekta "Dvoživke in ceste", ki ga Center za kartografijo favne in flore izvaja v varstvu Dirkecije RS za ceste. S tem projektom želimo problematiko dvoživk na cestah približati širši javnosti, saj menimo, da jih pred pogini na cestah ne moremo obvarovati le z ustreznimi podhodi in ograjami, temveč predvsem z osveščanjem ljudi. Osnovni namen in cilj te raziskave je priprava strokovnih podlag, na osnovi katerih bo mogoče zasnovati in oblikovati dolgoročni "celostni" program reševanja problematike migracij dvoživk prek cest v Republiki Sloveniji. Cilj je tudi izdelava ustrezne baze podatkov v zvezi s to problematiko.

Vsaka informacija o pomorih dvoživk na cestah v Sloveniji bo za nas zelo dobrodošla. Tudi v primeru, da vas karkoli zanima v zvezi s to problematiko, vas vabimo, da se nam oglasite po telefonu (vsak delovni dan med 8. in 15. uro) ali na spodnji naslov:

CENTER ZA KARTOGRAFIJO FAVNE IN FLORE

Antoličičeva 1, SI-2204 Miklavž na Dravskem Polju

Tel.: (062) 695 150

podružnica Ljubljana, Zemljemerska 10,
SI-1000 Ljubljana

domača stran: www.ckff.si/DvoCeste/dvoceste.htm

Kontaktne osebe: Katja Pobjoljšaj in

Aleksandra Lešnik

Tel.: (061) 138 24 40, Fax: (061) 138 24 45

e-mail: dvozivke.cest@ckff.si

Popis kozače na Krimu pri Ljubljani

Tudi letos se bomo v Krimskem hribovju lotili popisa kozač *Strix uralensis*, vendar tokrat ne na Ljubljanskem Vrhu pač pa na Krimu, kjer so po ocenah te sove številnejše. Popis bo potekal v noči iz 22. na 23. april 2000 (sobota - nedelja). Popisovali bomo z avtomobili po gozdnih cestah, kjer se bomo ustavljali na posameznih točkah. Popisovali bomo ob pomočjo posnetka kozačinega oglašanja. Začeli bomo ob mraku (predvidoma ob 20.30) in končali nekje v začetku druge polovice noči. Pred popisom se bomo ob 17.00 dobili na avtobusni postaji v Podpeči. Priporočljivo je da se popisa udeleži čim več popisovalcev z avtomobili, saj bomo tako lahko popisali večje območje. Seveda pa ste na popis vabljeni tudi vsi drugi, saj gre pri popisih poleg poučnega in koristnega dela še za družabno druženje. Popis bo tudi predpriprava za nadaljnje popise, ki jih bomo v naslednjih letih izvajali v okviru Novega ornitološkega atlasa gnezdkil Slovenije. Zaradi boljše organizacije popisa se prosim predhodno javite koordinatorju popisa.

Koordinator Al Vrezec

tel. 061/316-943, 0609/655-633.

Divji petelin

Skrivnostna pesem, s katero začne že pred svitom vabiti kokoši, je bila od nekdaj prisposoda prihajajoče pomladi.

Tomaž Mihelič

Divji petelin *Tetrao urogallus* sodi v družino koconogih kur, od katerih v Sloveniji živijo še ruševcec *Tetrao tetrix*, gozdni jereb *Bonasa bonasia* in belka *Lagopus mutus*. Kljub temu da je največji predstavnik družine, je njegovo življenje zelo prikrito. Živi v gozdovih višjih nadmorskih višin, predvsem med 1200 in 1600 metri nad morjem.

Le spomladi, ko se bo po hribih začel taliti sneg in bo v dolini cvetela češnja, bomo lahko v odmaknjenih gozdovih slišali tiho pesem divjega petelina. Pesem, ki je v veliko slovenskih gozdovih že obmolknila.

Skrivnostna pesem, s katero začne že pred svitom vabiti kokoši, je bila od nekdaj prisposoda prihajajoče pomladi. Fran Saleški Finžgar je o njej zapisal: "... Zapel je vsak grm, iz vsake drevesne krone se je drobila pesem. O, to ni bilo več petje ptičev, to je bila himna gore. ...Kdor ni užival te himne, kdor se ni napil njene blaženosti v polnih požirkih, ta ne pozna pomladi. Ko govori o njej, laže."

Na rastiščih, kakor pravimo tradicionalnim mestom, kjer se pariyo, lahko poje več petelinov. Nanje začno prihajati že aprila. Kmalu si s tekmeči izbojujejo nevidno začrtane teritorije, od katerih je odvisen hierarhični položaj samca na rastišču. Med izbiro teritorijev se petelini tudi spopadejo, še posebno, če so na rastišču kokoši. Pojejo na tleh ali na drevesu. Petje je tiho in se tudi v mirnih jutrih ne sliši dlje kot tristo metrov. Med tem pogosto poskakujejo v zrak in se hrupno spreletavajo. Spreletavanje je prav tako namenjeno označevanju teritorija in odganjanju vsiljivcev.

foto/Tomaž Mihelič
Divji petelin

foto/Tomaž Mihelič
Življenjsko okolje divjega petelina

Do spopadov pride redko, praviloma samo na robovih teritorijev. Petelina se postavita eden nasproti drugemu in se priklanjata. Vmes se med petjem še značilno oglašata, pravimo, da krehata. Če to ne odžene vsiljivca, si pomerita moči v pravem pretepu. Drug drugega skušata s kljunom zgrabiti za lice, ob tem pa močni udarci s krili kar dežujejo. Da so udarci res siloviti, priča njihova dobra slišnost na velike razdalje. Poraženec je tisti, ki prej odneha, in zmagovalce ga navadno v diru pospremi iz teritorija.

Vsa agresija uplahne, ko se petelinom približajo kokoši. Njihova pesem postane nežnejša in tišja, tako tiha, da jo je moč slišati le na par metrov. Prelete zamenja dvorjenje. Petelin še bolj pahljačasto razširi svoj rep, peruti pa spusti tako, da med hojo drsata po tleh. Pravimo, da vozi kočijo. S tem obredom počasi osvaja samico. Razdalja, na katero ga spusti samica, se iz dneva v dan krajša in po dobrem tednu snubljenja samico lahko oplodi. Glavnino kokoši oplodi najmočnejši petelin, ki se praviloma zadržuje v središču rastišča. Samice ne osvaja posamič, ampak vse hkrati, le razdalje, na katere ga spustijo, so različne. Bolj ko dvorjenje napreduje, krajše so razdalje.

Po oploditvi petelini spet pojejo. Kokoši zapustijo rastišče in se pomaknejo v nižje lege. Tu si na primernem mestu izdolbejo plitvo jamico, kamor navadno odložijo 7 do 9 rjavo pegastih jajc. Gnezdo, kakor imenujemo jamico, je

dobro skrito tudi po zaslugi kokošine varovalne barve. Med valjenjem le redko odhaja iz gnezda, kebčki, kakor pravimo mladičem, ga zapustijo takoj po izvalitvi. Sprva še ne letijo. Njihova obramba pred sovražniki je varovalna barva, zaradi katere so v gozdu neopazni. V resnejših primerih priskoči na pomoč mama, ki skuša s hlinjenjem poškodovanosti sovražnika speljati stran. Kebčki ob tem mirujejo in čakajo, da jih po koncu nevarnosti mama zbere

**Divji petelin je zelo
neprilagodljiva živalska vrsta,
zato ga vsako poseganje človeka
v njegov življenjski prostor
močno ogroža.**

s tihim kokodakanjem. Kljub temu je smrtnost kebčkov velika. Veliko jih pogine zaradi podhladitve v mrzlih in deževnih pomladih, v takšnih razmerah si le težko zagotovijo tudi ustrezno količino primerne hrane. Za obstoj namreč potrebujejo veliko beljakovin, ki jih dobijo z žuželkami, njihovimi ličinkami in podobno mesno hrano. Žuželke in njihove ličinke lahko opazijo samo, če se te premikajo. Ob nizkih temperaturah žuželke mirujejo, tako da lahko kebčki kljub zadostni količini hrane v gozdu stradajo. Čez dva ali tri tedne začenjajo jesti rastlinsko hrano, zato njihov obstoj ni več odvisen od vremena. Družina, ki ji pravimo kita, se zadržuje v bližini rastišč, v zrelih mešanih ali iglastih gozdovih. Najbolj jim ustrezajo gozdovi na višjih nadmorskih višinah, v katerih je čutili borealni pridih. Borealni gozdovi na severu Evrope so namreč eno izmed glavnih bivališč divjega petelina na svetu. V teh gozdovih najdejo dovolj hrane in miru, kar nujno potrebujejo za svoj obstoj.

Divji petelin je zelo neprilagodljiva živalska vrsta, zato ga vsako poseganje človeka v njegov življenjski prostor močno ogroža. V zadnjih letih sta v teh območjih močno narasla turizem in rekreacija, ogrožen je tudi zaradi kmetijskih in gozdarskih dejavnosti. Počasi, a vztrajno se njegov areal v Sloveniji krči. Veliko posluha bo potrebno, da nam ga bo v naših obsežnih gozdovih uspelo ohraniti. ■ ■ ■

**PROGRAM PREDAVANJ DOPPS ZA
SEZONO 1999/2000**

Predavanja in srečanja štajerske sekcije

Predavanja potekajo vsako prvo sredo v mesecu ob 18.00 na Pedagoški fakulteti v Mariboru, Koroška cesta 160, Oddelek za biologijo, predavalnica 0.80.

10. maj 2000: Ptice doline reke Mirne na Hrvaškem, Borut Rubinič

Spoznali bomo ornitološko izjemno zanimivo, a žal tudi zelo ogroženo območje, ki leži le streljaj od naše južne meje. Kljub temu tam stalno gnezdiyo vrste, kot so črnoglaví strnad, španski vrabec in rjavoglaví srakoper, vsako leto pa se najde še kakšno novo presenečenje.

7. junij 2000: Veliki skovik na Goričkem, Borut Štumberger

Tradicionalna kulturna krajina z visokodebelnimi sadovnjaki, mejicami, njivami z mozaikom različnih kultur in travniki pri nas vse bolj izginja, saj jo sodobno kmetijstvo izriva na rob propada. V njej najdejo svoje zadnje prebivališče številne ogrožene vrste ptic. Ko utihnejo hribski škrjanci, smrdokavre in zelene žolne, ponoči njihovo pesem zamenja monotono oglašanje velikega skovika. Predavatelj nam bo predstavil v marsičem presenetljive rezultate popisa te vrste, izvedenega pred nekaj leti.

Predavanja ljubljanske sekcije

Vsa predavanja se pričnejo ob 19. uri v društvenih prostorih na Žibertovi 1 v Ljubljani.

20. april 2000: Indija, Borut Rubinič in Al Vrezec

Dva izmed štirih ornitologov, ki so se lani podali na potovanje po Indiji, vam bosta povedala, zakaj je Indija Koromandija ne le za duhovne iskance, temveč tudi za ornitologe.

11. maj 2000: Navadna čigra *Sterna hirundo*, Damijan Denac

Beseda bo tekla o elegantni prebivalci rečnih prodišč, ki se je bila zaradi človekove brezobzirnosti prisiljena umakniti na slabša sekundarna gnezdišča, v gramoznice in lagune za odpadne vode Tovarne sladkorja Ormož. Člani štajerske sekcije DOPPS so v slednjih postavili dva gnezdilna splava, na katerih gnezdiyo ene zadnjih slovenskih čiger.

1. junij 2000: Bela štoklja, Luka Božič in Damijan Denac

Predavatelja bosta predstavila rezultate akcije "Bela štoklja, ptica leta 1999", ki se je izkazala za zelo odmevno. Priložnost imate izvedeti, zakaj je štoklja simbol rodnosti, če se še prehranjuje pretežno z žabami in kaj on njej vedo povedati domačini.

Kavka

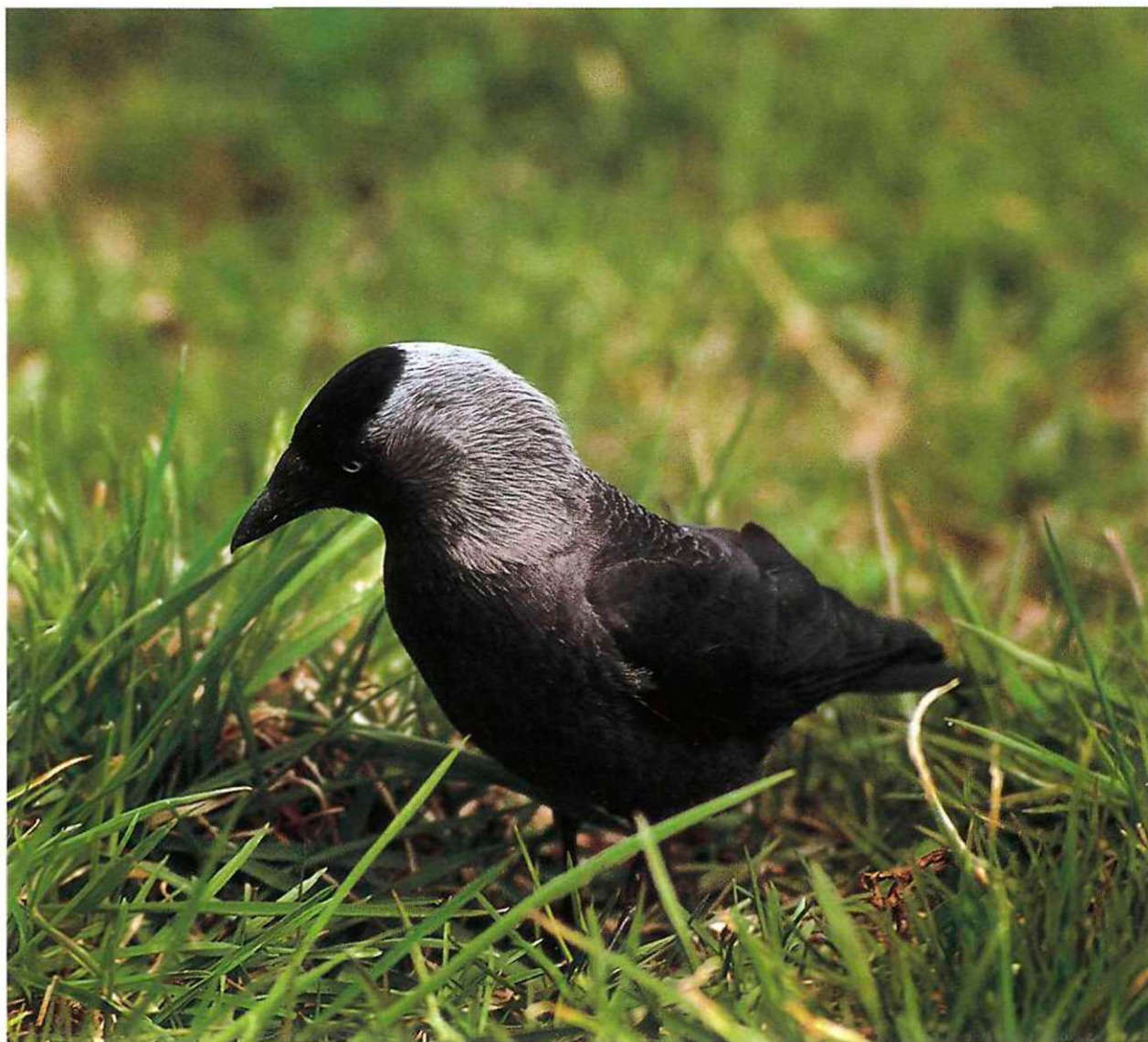
PTICA LETA 2000

Jakob Smole

Projekt ptica leta poteka letos v Sloveniji tretjič, v evropskih državah onkraj nekdanje železne zavese pa ima že večdesetletno tradicijo. Njegov namen je motivacija članstva, osveščanje širše javnosti in pridobivanje podatkov. To leto smo na piedestal postavili kavko *Corvus monedula*. Ta ptica je predstavnica družine vranov (*Corvidae*), ki so v preteklosti zbudali pri ljudeh različne odzive - v nordijski mitologiji je bil krokar glasnik bogov,

visoki in pozni srednji vek pa sta vrane zaradi črne barve in oglašanja povezovala s silami zla. Danes tem pticam ne pripisujemo nikakršnih nadnaravnih lastnosti več; zaradi njihove vsakdanje pojave jih ponavadi kar prezremo. Tudi kavka ni nobena izjema.

Od drugih predstavnikov se loči po manjši velikosti, svetlo sivem zatilju in vratu, svetli šarenici in žvižgajočem

foto/Peter Legiša

oglašanju. Poseljuje predvsem nižine, ponekod se vzpne tudi čez 1000 m; na človeka se je navezala tesneje od drugih vranov, saj večina populacije gnezdi v stavbah. Tudi prehranjevalno nišo, kulturno krajino, ji je v preteklosti ustvaril človek.

Podatki iz tujine kažejo, da je kavka ogrožena prav zaradi izginjanja okolja, ki so ga ustvarili naši predniki. Intenzifikacija pokrajine ji odvzema žuželke, hrano, na katero je navezana v času krmljenja mladičev. Zapiranje lukenj v starih stavbah in graditev novih, ki so brez primernih odprtín, ji krčita gnezdilni prostor. In kako je s kavko v Sloveniji? Vemo, da njeno število v nekaterih predelih močno upada, vendar natančnih podatkov za večino območij ni. To je tudi

Intenzifikacija pokrajine ji odvzema žuželke, hrano, na katero je navezana v času krmljenja mladičev. Zapiranje lukenj v starih stavbah in graditev novih, ki so brez primernih odprtín, ji krčita gnezdilni prostor.

vzrok, da smo kavko razglasili za ptico leta. V okviru projekta nameravamo dobiti natančnejše podatke o velikosti populacije. Popis kavkinih gnezdišč bo trajal od marca do začetka junija, pri čemer bomo šteli pare. Ker se kavke zadržujejo v kolonijah vse tri mesece, jih lahko popišete kadarkoli v tem obdobju. V maju, ko starši intenzivno hranijo mladiče, lahko izločimo pare, ki so začeli gnezdit, vendar je njihovo gnezdenje neuspešno. Pri popisu se je treba izogibati vznemirjanju ptic, zato je neposreden dostop do gnezda nezaželen; štetje jajc in mladičev **nista** cilj popisovanja. Upam, da bomo z vašo pomočjo zapolnili bele lise in na podlagi podatkov po svojih močeh tudi ukrepali.

Jakob Smole se je rodil 1979. leta v Mariboru. Osnovno šolo je končal v Mariboru, gimnazijo v Želimljah. Sedaj študira biologijo na Biotehniški fakulteti v Ljubljani, kjer obiskuje 2. letnik. Ukvarja se z opazovanjem ptic, zlasti vodnih ptic na območju Drave, in je aktiven član Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

ŠKOCJANSKE JAME

NOVA SLOVENSKA RAMSARSKA LOKALITETA

Slavko Polak

Konvencija o mokriščih je bolj znana kot Ramsarska konvencija (po iranskem mestu Ramsar, kjer je bila sprejeta 2. februarja 1971). Ta konvencija je prva sodobna svetovna medvladna pogodba o ohranjanju in smotni rabi mokrišč predvsem kot habitatov vodnih ptic. Mokrišče je mednarodnega pomena za ptice, če redno vzdržuje 20.000 vodnih ptic oziroma 1% populacije ene vrste ali podvrste vodnih ptic. Z leti je konvencija razširila svoj obseg in obravnava vse vidike ohranjanja in smotne rabe mokrišč, kriteriji so se iz mednarodno pomembnih kongregacij ptic razširili še na ves preostali vodni življi.

Danes je na seznamu te prestižne konvencije 1011 območij iz 117 držav in obsegajo skoraj 80 milijonov hektarov. Z vpisom Škocjanskih jam (ob času vpisa 991. lokaliteta) na seznam konvencije tako imenovanih mokrišč mednarodnega pomena je Slovenija dobila drugo ramsarsko lokaliteto. Sečoveljske soline so bile kot prve na seznam uvrščene 6. januarja leta 1993.

Ideja o vpisu podzemnih mokrišč na seznam konvencije, ki se je rodila na 6. konferenci pogodbenic v Brisbanu (Avstralija) leta 1996, smo prvi udeležili prav v Sloveniji. Na mednarodni delavnici, ki je potekala od 21. - 23. septembra 1998 v Postojni, smo pripravili izhodišča za vključevanje kraških mokrišč na seznam ramsarskih lokalitet ter izdelali dva slovenska predloga. To sta porečje kraške Ljubljaničice, ki se poleg znamenite palete kraških polj odlikuje po enkratnem podzemskem svetu, ter Škocjanske jame - predvsem zaradi edinstvenega podzemnega vodnega sistema z bogastvom endemičnih živalskih vrst.

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije je dne 19. maja 1999 podpisalo uvrstitev na seznam mokrišč mednarodnega pomena le Škocjanske jame. V obrazložitvi je zapisano: "Slovensko območje - Škocjanske jame so obsežno podzemsko mokrišče, ki pokriva prek 300 hektarov. Območje je bilo vpisano leta 1986 na seznam Svetovne naravne dediščine in z vpisom na seznam ramsarskih lokalitet predstavlja prvo aplikacijo novih smernic za vključitev podzemskih hidroloških sistemov. Na območju Škocjanskih jam živi veliko endemičnih in ogroženih živali (predvsem nevretenčarjev), tu pa najdemo tudi večino tipičnih kraških oblik in pojavov."

S tem slovenski predlogi lokalitet še niso izčrpani. V pripravih na vpis je še ena kraška lokaliteta - sistem kraške Ljubljaničice ter Ljubljansko barje, reka Drava, reka Mura, območje spodnjega Posavja, Krakovski gozd ter Čezsoški prodi in Vrbulje.

Predsednik slovenskega Nacionalnega odbora RS za Ramsarsko konvencijo, ki deluje v okviru Ministrstva za okolje in prostor (MOP), je g. Mladen Berginc, koordinator Odbora pa g. Robert Bolješič.

KONVENCIJA O MOKRIŠČIH

POMAGAJMO HUDOURNIKU

Pod streho, v špranjah in luknjah zidu, zlasti starejših zgradb, gnezdi hudournik. Skozi podstrešne line in okna priletavajo nekatere sove in postovka. V odprtine se zatečejo tudi netopirji. Pri obnovi ostrešja običajno zapremo obstoječe odprtine, ne da bi pri tem pomislili, da smo našim pernatim podnajemnikom preprečili dostop do zatočišča in gnezdišča. Ker čedalje več starejših poslopij v mestih obnavljajo, je v zadnjih letih število populacije hudournika močno upadlo in trend nazadovanja se še kar nadaljuje.

Franc Bračko

Na osnovi naravovarstvene zakonodaje, kulture in tradicije za ptice skrbimo in jih varujemo. Tudi za vrste urbanih habitatov, s katerimi delimo skupni dom.

foto/Franc Bračko

Hudournik *Apus apus* je nekoliko večji od lastovke, srpastih peruti, hitrega in vrtoglavega leta. Pri tem se predirljivo oglašča. Ima povsem črno rjavo perje, grlo je belo. Nikoli ne sede na tla ali drevo, pravzaprav se s tal dvigne s težavo. Poleti lahko s previsa, zidu, strehe ipd. Par prenočuje v gnezdu, vanj se zateče tudi v slabem vremenu. Drugače je vedno v zraku, ob selitvi tudi ponoči, kjer zelo visoko leta in se prehranjuje z letečimi žuželkami. Ima enega do štiri mladiče.

Hudournik je selivec in v naše kraje prileti šele ob koncu aprila. Odseli se kmalu po speljavi mladičev, največkrat ob

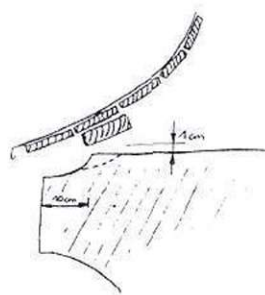
koncu julija ali v začetku avgusta. V Sloveniji je splošno razširjen v mestih in naseljih. Povsem se je prilagodil urbanemu habitatu, v skalnih stenah gnezditvev pri nas ni znana. Njegov večji sorodnik, planinski hudournik *Apus melba*, pri nas gnezdi izključno v naravnih špranjah in luknjah skalnih sten.

KAKO POMAGAMO HUDOURNIKU

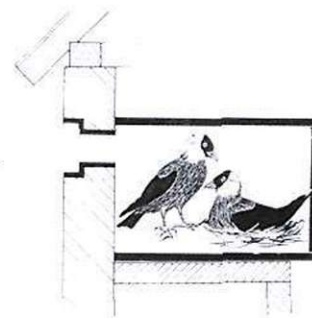
Gnezdišče hudourniku pripravimo na podstrešjih različnih stavb: cerkvah, zvonikih, grajskih stolpih, stanovanjskih hišah, gospodarskih poslopijih, industrijskih objektih ipd. Primerni so tudi napušči in slemena streh, do katerih človek in plenilci nimajo lahkega dostopa.

Vhodne odprtine za hudournika naj merijo 6x4 cm. Pod streho zvonika (slika 1) lahko preprosto odstranimo del ometa ali zarezemo široko špranjo v les. Odprtin naj bo čim več in naj bodo med seboj oddaljene vsaj 100 cm..

Pod pločevinasto streho zvonika namestimo leseno oblogo. Takšna streha se namreč zelo segreva, kar lahko škoduje mladičem hudournika. Za vhodno odprtino uredimo prostor za gnezdo. Dovolj sta že dve položeni letvi ali opeka, spredaj in zadaj.

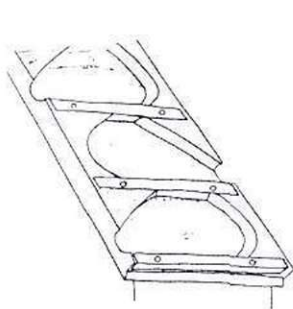
Slika 1

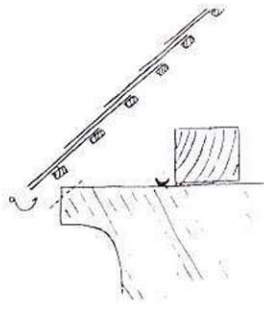
Slika 2

Za večje ptice, kakršne so sove, postovka in kavka, lahko na zvoniku in na podstrešju namestimo tudi zaboj - gnezdilnico premera 100x50x50 cm - in izdelamo vhodne line velikosti 12x15 cm, za kavko velikosti 8x9 cm (slika 2), ki so lahko tudi v zidu in z notranje strani preprosto namestimo gnezdilni zaboj. S podstrešnih oken odstranimo zaščitno mrežo, s podstrešne strani namestimo gnezdilni zaboj, okna pa pustimo odprta.

Hudourniki zelo radi gnezdiijo pod streho opornih ali vmesnih zidov cerkva, gradov in starih mestnih jeder (zidov, ki se dvigajo nad običajne strehe). Pri pripravi takšnih gnezdišč naj premer nosilnih letev strešne kritine meri vsaj 6 cm. Ob strani izrežemo odprtine velikosti 6x4 cm (slika 3). V dno zidu izdolbemo manjšo globelico. Ta gnezdišča so zelo primerna, ker ne motijo ljudi in ne kazijo estetskega videza stavb.

Slika 3

Slika 4

Na podstrešjih pripravimo gnezdišča hudourniku za napušcem, med robom zidu in nazidnim tramom (slika 4). Tudi tukaj odstranimo omet ali kako drugače povečamo odprtino (velikosti 6x4 cm). Odprtin naredimo čim več. Pod napušč lahko namestimo tudi gnezdilnice.

POMEMBNO JE VEDETI !

Z obnovitvenimi deli na poslopih prenehamo v gnezditveni sezoni, v času od 15. aprila do 1. avgusta!

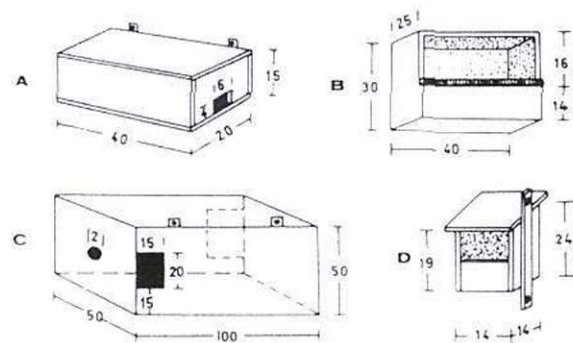
Gnezdišče naj bo urejeno na takšnih mestih, da bo varno pred talnimi plenilci in nepovabljenimi ljudmi!

V času gnezdenja ptic ne motimo po nepotrebnem!

POMAGAJMO TUDI DRUGIM HIŠNIM GNEZDILKAM

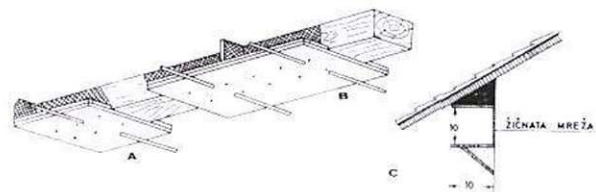
Različne tipe umetnih hišnih niš ali gnezdilnic lahko doma vsak izdelava sam. Gnezdilnice namestimo na zunanji zid pod napušcem, pod slemenom, na podstrešju, v zidu ipd.

A - hudournik, B - postovka, C - pegasta sova, D - bela in siva pastirica, šmarnica, sivi muhar

Gnezdilne poličke za kmečko lastovko namestimo v hlevu ali drugih gospodarskih poslopih. Za mestno lastovko jo vedno namestimo na fasadi pod napušcem različnih stavb.

A/B - kmečka lastovka, C - mestna lastovka

Viri:

Iztok Geister: Ptice okoli našega doma, ČZP Kmečki glas, 1977
VOGELSCHUTZ in Österreich, Nr. 3/ 1989

Popis breguljk

Tudi letos vabimo člane DOPPS, da se vključijo v akcijo popisa gnezdečih breguljk ob naših rekah in v gramoznicah. Pridobljene podatke vpišite na priloženi obrazec za popis breguljk. Če potrebujete nove obrazce, to sporočite na DOPPS ali na (Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 2000 Maribor). Seveda pričakujem tudi izpolnjene lanske obrazce, ki ste jih mnogi pozabili oddati. Doslej sem jih prejel le šest. Za trud in poslane podatke se vsem pristrčno zahvaljujem ter vam želim veliko uspeha in veselja pri letošnjih popisih breguljk.

Franc Bračko, koordinator akcije Breguljka

PROGRAM AKCIJ DOPPS ZA SEZONO 1999/2000

12. do 13. avgust 2000: Štetje zlatovrank

Zlatovranka spada med najbolj ogrožene vrste ptic pri nas. Začetek avgusta je najprimernejši čas za štetje v zadnjih letih žal maloštevilnih odraslih osebkov in njihovih mladičev. Informacije pri Borutu Štumbergerju na telefonski številki 062/761-000.

ORNITOLOŠKI ATLAS GNEZDILK SLOVENIJE 2001-2005

V društvu smo se lotili projekta novega ornitološkega atlasa Slovenije. Letošnje leto je namenjeno pripravi metode in njenemu preizkusu, terenski popisi naj bi se začeli spomladi leta 2001. Projekt bo trajal pet let, tako da se bo predvidoma zaključil leta 2005. Zamišljen je kot osrednja akcija društva, ki bo povezovala članstvo in hkrati dala konkreten rezultat. In kakšen naj bi bil ta rezultat? Od začetka prejšnjega atlasa je preteklo že več kot dvajset let. Potrebo po novejših podatkih podpirajo tudi spremembe zakonodaje, ki se nam z veliko hitrostjo bližajo vzporedno z vstopom v Evropsko unijo (EU). Poleg tega bomo potrebovali tudi kvantitativne podatke (gostota in velikost populacij posameznih vrst), ki jih za večino vrst v obsegu države še ni. Zahtevata jih tako Direktiva za varstvo ptic (Birds Directive) kot tudi Direktiva za varstvo habitatov, flore in favne (Habitats Directive). Nujno potrebni so tudi za potrebe določanja posebnih zaščitenih območij (Special Protected Areas - SPA), katerih varovanje predvideva Direktiva o pticah in je obvezna za članice EU.

S projektom novega ornitološkega atlasa naj bi v društvu združili moči članov v kar največjem obsegu. Metoda bo zasnovana tako, da se boste lahko k popisom vključili prav vsi, in zaželeno je, da sodelujete v čim večjem številu. Dobre poznavalec ptic in tiste z več izkušnjami čakajo zahtevnejše naloge. Poleg kvantitativnih popisov bodo pri atlasu lahko sodelovali tudi kot "vrstni" koordinatorji, kar pomeni, da bodo pod drobnogled vzeli posamezno vrsto, ki jih zanima, in poskrbeli, da se bo o njej v tem petletnem obdobju zbralo kar največ informacij. Tisti z manj izkušnjami boste nujno potrebni za kvalitativni del metode, s katerim bomo dobili vpogled v razširjenost vrst. Popisovali boste lahko tiste vrste, ki jih dobro poznate, hkrati se boste lahko pri popisih priključili našim največjim poznavalcem ptic in tako svoje znanje izpopolnili.

Izkušenih poznavalcev ptic ni veliko, zato boste ravno tako (če ne še bolj) pomembni tisti, ki boste popisovali ljubiteljsko; želimo si in upamo, da v čim večjem številu. Zato izkoriščam to priložnost in vabim k sodelovanju tudi vse osnovno- in srednješolce ter njihove mentorje, ki jim bo popisovanje za OA lahko rabilo kot snov za različne raziskovalne naloge.

Za drage člane pa upamo, da se bodo prek projekta

Ornitološki atlas gnezdilk Slovenije uspešno vključili v življenje DOPPS, se veliko naučili o pticah ter izkoristili možnosti za druženje z enako mislečimi. Če bomo res združili svoje moči in znanje, si lahko obetamo največji in najuspešnejši ornitološki projekt v državi. Podatki, ki bodo pridobljeni s tem delom, so nujno potrebni za kakovostno varstvo ptic in njihovih življenjskih prostorov. Ti bodo tudi podlaga za nadaljnje spremljanje stanja gnezdilk in bodo uporabni v naravovarstvu. Z njimi bomo dobili vpogled tudi v stanje ogroženosti vrst in primerjavo z drugimi državami. Zgledi iz EU so jasno pokazali, da se je narava ohranila le v dobro varovanih območjih, ki so obkrožena z vrstno revnejšimi območji ali t.i. "kulturno stepo". Ker žal v tem oziru nismo nobena izjema, je zavarovanje delov naše države tudi za nas nujno potrebno in, kar je najbolj pomembno, k temu lahko prispevate tudi vi. V atlasu bosta tako v celoto združeni znanstveno-raziskovalni in naravovarstveni vidiki.

Vsaka ptica, ki jo boste opazili, bo argument in jamstvo za doseg naših ciljev, ki pomenijo lepši jutri za ptice in ljudi. Zato vabimo k sodelovanju vse, ki bi k temu želeli prispevati

foto/Mirko Perušek
Kožača

tudi sami.

Prilagamo vam vprašalnik. Z njim želimo pridobiti informacije o prihodnjih sodelavcih pri novem ornitološkem atlasu. Podatki o številu in usposobljenosti popisovalcev bodo podlaga za postavitev kakovostne metode, ki bo dala kar najboljši rezultat. Zato je odgovor vseh tistih, ki želite kakorkoli sodelovati, resnično pomemben. Naprošam vas, da skušate svoj čas, ki ga želite nameniti ornitološkemu delu, realno oceniti. Še enkrat pa bi rad poudaril: k sodelovanju ste vabljeni vsi.

Tomaž Mihelič, koordinator projekta

Popis kozač na Pokljuki in Mežaklji

V drugi polovici maja letos nameravamo popisati kozačo *Strix uralensis* še na teh dveh gorenjskih planotah. Obseg popisa je zamišljen malo širše, kar ne preprečuje udeležbe tistim, ki bi želeli sodelovati le krajši čas. Zbrali se bomo predvidoma v petek popoldne, bodisi 19. bodisi 26. maja, odvisno od vremena. V noči na soboto bomo v skupinah po dva ali tri obdelali vsak svoj del območja. Konec noči

foto/Tomaž Mihelič
Pokljuka

bo namenjen krajšemu počitku, v dopoldanskih urah pa si bomo ogledali nekaj ornitoloških zanimivosti. Druga polovica dneva je predvidena za piknik in družabno srečanje, tisti najbolj utrujeni boste pred tem lahko nadoknadili tudi še kakšno urico manjkajočega spanja. V noči na nedeljo bomo popisali še preostale predele Pokljuke in Mežaklje. Če se boste popisu odzvali v zadostnem številu, bomo obdelali še Jelovico. Tu je bila kozača na Gorenjskem tudi prvič zabeležena. Odkril jo je Ivan Veber leta 1966. Kasneje je bila gnezditvev potrjena tudi na Mežaklji in Pokljuki.

Popis bomo zaključili v nedeljo zjutraj; če boste želeli,

bomo opazovanje ptic nadaljevali tudi v nedeljo. Tokrat piknika ob koncu dneva ne bo, zagotovo pa bomo videli celo vrsto zanimivih vrst ptic.

Vabljeni ste vsi, ne glede na vaše izkušnje in ne glede na to, koliko časa boste lahko sodelovali pri popisu. Lahko pridete tudi samo na piknik. Vsi, ki ste zainteresirani, se prijavite organizatorju popisa pisno ali po telefonu na naslov: Tomaž Mihelič, Št. Jurij 125, 1290 Grosuplje (tel: 041/698-813). Zaželeno je, da se prijavite vsaj do 10. maja, da boste lahko pravočasno dobili podrobnejše informacije in navodila.

Varovanje gnezd sokola selca

Lanskoletno varovanje gnezd sokola selca, pri katerih je obstajal sum kraje mladičev, se je izkazalo za zelo učinkovito. Zato bi radi letos akcijo ponovili in razširili. Pri tem računamo na vašo pomoč. Gnezda bomo varovali vsak dan od srede aprila do konca maja. Katera gnezda in koliko jih bo lahko akcija zajela, je odvisno predvsem od vašega odziva. Če bi vsak član DOPPS varovanju gnezd namenil en sam dan, bi z lahkoto poskrbeli, da bi prav ves naraščaj ogroženih vrst ujed svoboden dočakal svoj prvi let.

Letos potnih in drugih stroškov namenoma ne bomo povrnili. Zanesljivo bo največje plačilo vsem, ki bodo sodelovali v akciji, zavest, da so naredili nekaj dobrega. Vaš odziv bomo simbolično nagradili z majico, ki bo izdelana posebej za to priložnost. Želimo, da bi vas spominjala na plemenit in prijeten družaben dogodek, ki je lepa priložnost, da se srečamo vsi, ki imamo ptice in naravo radi. Akcijo bomo zaključili s srednjeveškim piknikom na gradu v Podsredi, kjer se boste lahko srečali tudi z nekaterimi uglednimi predstavniki tujih nevladnih organizacij, ki si prizadevajo preprečevati kriminalna dejanja nad pticami.

V času, ko boste prebiralali te vrstice, bo večina sokoličev že pokukala iz jajčnih lupin, zato se ne obotavljajte. K sodelovanju ste vabljeni prav vsi, ki bi radi tudi sami po svojih močeh pomagali pticam. Za to akcijo ni potrebno poznavanje ptic, tudi za daljnogled bomo poskrbeli na DOPPS-u. Potrebno je le pravo srce - in nekaj ur prostega časa. Vsi, ki bi se nam radi pridružili na prvem prostovoljnem taboru varovanja gnezd, čim prej pokličite koordinatorico akcije Barbaro Mihelič. Na voljo vam je vsak delavnik med 7. in 15. uro v pisarni DOPPS.

CERKNIŠKO JEZERO

Borut Rubinič

Velikost: 3500 ha – Cerknško polje,
1200-1600 (2600) ha – Cerknško jezero

Opis območja

Cerknško jezero je največje in obenem najbolj znano izmed vseh kraških polj, po katerih teče reka Ljubljanica. Jezero ni povsem pravi izraz za to območje, saj gre za kraško polje, ki je v najboljšem primeru do približno dveh tretjin napolnjeno z vodo, v najslabšem primeru pa po njem slikovito meandrija le nekaj majhnih potočkov, ki se zlivajo v strugo Stržena, glavnega vodnega vira Cerknškega polja. Cerknško jezero je torej presihajoče jezero, kar je na svetu enkratno kraški pojav. Stržen, ki se na Planinskem polju priključi Pivki in skupaj dobita ime Unica, v Močilniku pri Vrhniku se ju oprime ime Ljubljanica, z imenom Obrh izvira na jugovzhodnem delu polja in ponikne v Velikih in Malih Karlovcih, jamah v severozahodnem kotu polja. Jezersko dno, ki je poleti popolnoma brez vode, pokriva združba bičja in trstičja, obsežnejši sestoji trsja so v Zadnjem kraju,

foto/Borut Rubinič

Rdečenoga postovka *Falco tinnunculus*

na Leviščih, v Dojicah in ob nekaterih vodnih virih. Na predelih, ki jih voda le občasno poplavlja, rastejo šaši, na še bolj sušnih delih pa travišča, ki jih poleti povečini kosijo. Severni in severovzhodni deli polja so ponekod ekstenzivno obdelani, ne manjka številnih mejic, grmišč, gozdičev in sadovnjakov, ki skupaj oblikujejo razgibano krajinsko podobo. Večina zaselkov leži na severnem in severovzhodnem robu polja, medtem ko je osrednje območje le skromno poseljeno z nekaj manjšimi vasicami. Cerknško polje z zahodne strani obdaja mogočni masiv

Javornikov, z vzhodne strani se nad poljem dviga "čarovniški hrib" Slivnica.

Dostop

Z avtoceste Ljubljana-Divača zavijemo na odcepu za Unec in Cerknicoa in sledimo cestnim oznakam vse do Cerknice. Jezeru se lahko približamo z več strani. Najobičajnejša pot je za mostom čez Cerknšičico v središču Cerknice. Cesta vodi do vasi Dolenje Jezero in skozi vas v samo osrčje jezera. Na severozahodni konec jezera pridemo skozi Dolenjo vas (v središču Cerknice zavijemo proti jezeru v bližini avtobusne postaje in sledimo cesti), na južni konec po cesti Cerknica - Bloke. V vasi Grahovo zavijemo proti Žerovnici, od tam pa se lahko jezeru približamo po različnih poteh v vaseh Lipsenj, Žerovnica, Gorenje Jezero, Laze in Otok. Iz Ljubljane pelje avtobus v Cerknico in po cesti naprej proti Blokam in Staremu Trgu, tako da lahko izstopimo v kateri koli vasi ob jezeru in se na bližnje jezero odpravimo peš. Vlak pelje le do Rakeka, vendar tudi od tam v pol ure hoda že dosežemo skrajni severni konec jezera.

Gnezditve

Cerknško jezero je gnezdišče mnogih vodnih vrst ptic, ki v Sloveniji sicer niso bogato zastopane. Tu imajo svoje edino redno gnezdišče kostanjevka *Aythya nyroca*, žličarica *Anas clypeata*, rjavovrati ponirek *Podiceps grisegena*, bobnarica *Botaurus stellaris* in rdečenogi martinec *Tringa totanus*. Druge pomembne gnezdilke so še reglja *Anas querquedula*, kosec *Crex crex*, grahasta tukalica *Porzana porzana*, mala tukalica *Porzana parva*, kozica *Gallinago gallinago*, veliki škurh *Numenius arquata*, rumena pastirica *Motacilla flava*, pisana penica *Sylvia nisoria*, škrlatec *Carpodacus erythrinus* in trstni strnad *Emberiza schoeniclus*.

Prezimovanje

V zimskem času je stanje vode Cerknškega jezera navadno najvišje in obsežna vodna površina je pogosto prizorišče manjših ali večjih jat različnih rac (mali žagar *Mergellus albellus* in veliki žagar *Mergus merganser*, zvonec *Bucephala clangula*...), pogosti so polarni slapniki *Gavia arctica* in vse vrste ponirkov.

Prelet

Jate vodnih ptic se v času spomladanskega preleta še povečajo. Takrat je moč opazovati veliko število dolgorepih rac *Anas acuta*, žličaric, regelj, črnovratih ponirkov *Podiceps nigricollis*, kasneje pa črnih čiger *Chlidonias*

foto/Borut Rubinič

Pogled s Slivnice na Cerknjsko jezero jeseni

niger, med katerimi je neredko tudi kaka beloperuta čigra *Chlidonias leucopterus* ali belolična čigra *Chlidonias hybridus*. Spomladi se na plitvinah ob jezeru zadržujejo tudi velike jate togotnikov, prib *Vanellus vanellus* in močvirskih martinca *Tringa glareola*, poleti in zgodaj jeseni se ob preostali vodi pojavljajo tudi številne druge vrste pobrežnikov.

Polja med jezerom in krajema Martinjak in Cerknica so izjemno primerna za opazovanje ujed. Spomladi se tu zbirajo velike množice kanj *Buteo buteo*, lunjev, zelo impresiven je tudi majski prelet rdečenogih postovk *Falco vespertinus* in škrjančarjev *Falco subbuteo*. Pogosto se na jezeru pojavljajo orli belorepci *Haliaeetus albicilla*, ki verjetno gnezdiijo v bližini, nad pobočji Javornikov se pojavlja orel kačar *Circaetus gallicus*, jezero pa večkrat obišče tudi manjša skupina črnih štokrelj *Ciconia nigra*, ki prav tako gnezdiijo v bližini jezera.

Druge zanimive živali

Cerkniško jezero obdajajo obsežni gozdovi, ki jih naseljujejo mnoge pri nas živeče vrste velikih sesalcev: medved, srna, jelen, ris, jazbec, divja mačka in celo volk. Omeniti velja tudi ščuko, menka in znamenitega proteusa, endemično dvoživko dinarskega krasa, ki živi v podzemnem kraškem sistemu pod Cerknjskim jezerom in okoli njega.

Isolla della Cona

poročilo z društvenega izleta

Borut Rubinič

Osmega januarja 2000 se je približno 15 ljubiteljev ptic odpravilo na društveni izlet v sosednjo Italijo. Obiskali smo izliv Soče, kjer leži idilični rezervat *Isola della Cona*. Če bi naročali vreme za ta doživeti dan, verjetno ne bi mogli izbrati tako primerne, kakršno je bilo prav na dan našega obiska. Zimsko sonce je kot umetnik na platno risalo ostre podobe s snegom prekritih Julijcev na zakulisje temno

modrega neba, medtem ko je naša družčina stala ob morskem obrežju in opazovala številne vodne ptice, ki se niso zmenile za razposajeno igro skromnih pen na valčkih rahlo razburkane turkizne preproge.

Tudi ptic je bilo tega dne videti obilo. V sladkovodnem močvirju smo v udobju prijetnih opazovalnic občudovali pestro paleto različnih vrst rac, vse tri običajne vrste gosi, velike bele, male bele in sive čaplje, pribe in rdečenoge martinca. Na morju smo začudeno strmeli v desetstisočglave

foto/Borut Rubinič

Sive gosi *Anser anser*

jate žvižgavk, mlakaric in lisk, ki na slovenski obali niso ravno vsakdanji pojav. Nekaj kasneje smo se znašli še na desnem bregu Soče, na plitvinah blizu vasi Fossalon, ki so znane po svojem pobrežniškem obilju. To, obilje namreč, je bilo tudi v času našega obiska več kot očitno. Ker smo naleteli ravno na oseko, so bili blatni položi najbolj izpostavljeni, pobrežniki pa so se po njih sprhajali v večstoglavih jatah. Opazovali smo velike škurhe, ki tu prezimujejo, črne prosenke, rdečenoge martinca in spremenljive prodnike. Na morju so plavale jate zvoncev, srednjih žagarjev in labodov grbcev.

foto/Borut Rubinič

Iz opazovalnic smo občudovali pestro paleto različnih vrst rac, vse tri običajne vrste gosi, čaplje...

IZLET NA MARIBORSKI OTOK

poročilo z društvenega izleta

Damijan Denac

Trinajst navdušenih in radovednih ornitologov se nas je 18. februarja 1999 zbralo pri Koblerjevem zalivu, kjer je med letoma 1935 in 1970 čez Dravo še vozil brod iz studenske na kamniško stran. Nekdanjih dravskih brzic in dolgega prodišča na levi strani otoka nismo več videli, pač pa so danes na tem delu Drave pozimi "običajni" mali ponirki, mlakarice, liske in rečni galebi, ki nas zagotovo niso razočarali. Presenetil nas je ne ravno pogost zvonec, a prav lepo se nam opazovana samica ni pustila ogledati. Pod jezom si je edini veliki kormoran značilno sušil peruti kar med plavanjem. Pred mostom na Otok nas je z višine ošinil še skobec, po prihodu na Mariborski otok se je spekter vrst zamenjal. Na zahodnem delu Otoka, kjer gozdno vegetacijo sestavljajo predvsem debele bukve, smo si lahko ogledali velikega detla, ščinkavca, dleska in poslušali petje brgleza. Glasna zelena žolna je pred našimi pogledi odletela. Udeleženci so morali verjeti na besedo, da je oglašanje, ki smo ga slišali, pripadalo kratkoprstemu plezalčku. Podobno je bilo tudi z vinskim drozgom. Edinole carar na vrhu smreke nas je počakal.

Sprehod po valolomu na Otoku nam je ponazoril primer neposrečenega človekovega posnemanja naravnega okolja in procesov. Do postavitve hidroelektrarne Mariborski otok Drava Otoka ni nikdar odnašala (tudi ob katastrofalni poplavi leta 1851 s pretokom 4000 m³/s), ampak je zaradi specifičnih geoloških in reliefnih okoliščin nanj le nanašala material. Še med graditvijo elektrarne leta 1946 je zmerna visoka voda odplavila več kot 100 m zahodnega dela otoka s stoletnimi drevesi vred. Rušilno moč je dal Dravi človek zaradi sprememb, ki jih je napravil med graditvijo elektrarne v samem koritu reke tik pred Otokom. Zgrajeni valolom, ki naj bi posnemal prejšnje naplavljanje Otoka in mu povrnil prvotno velikost, pa ne deluje. Kmalu preden smo sklenili našo pot po Otoku, so se na Dravi med rečnimi galebi pokazali še trije rumenonogi galebi, sicer na tem delu reke pozimi redni gostje.

Želji nekaj mladih, nadobudnih in nadvse obetavnih ornitologov po dodatnem znanju smo skušali ustreči tako, da smo se po formalnem zaključku izleta odpravili še na Meljsko jezero. Opazovani novi vrsti dneva, labod grbec in sivka, ob koncu nista bili tako pomembni kot prijetno in sproščeno ozračje, ki so ga ustvarili udeleženci, to pa je nenazadnje ključ uspešnega druženja in učenja drug od drugega.

Foto/Damijan Denac

"Kdo koga opazuje?", utrinek z Meljskega jezera po končanem izletu na Mariborski otok

PROGRAM IZLETOV DOPPS ZA SEZONO 1999/2000

27. april 2000: Cerknjsko jezero, vodita Leon Kebe in Dare Šere (061/125 07 51)

Tradicionalni izlet bomo začeli ob 8.00 pri Cirilu (bife s kegljiščem v Dolenjem jezeru). Pričakovati je smrdokavre, repaljščice, črnoglave muharje, pobrežnike in prve rjave srakoperje... Obvezna oprema so škornji.

6. maj 2000: Kočevski Rog, vodi Miro Perušek (061/863 234)

Dobimo se ob 8.00 na avtobusni postaji v Kočevju. Od tam bomo pot z avtomobili nadaljevali v Kočevski Rog. Zanimive vrste, ki jih lahko tu srečamo, so belohrbti in triprsti detel, siva in črna žolna ter kozača.

21. maj 2000: Murska šuma-Petišovci, vodi Franc Bračko (062/219 086)

Ogledali si bomo nižinski hrastov gozd v najbolj vzhodnem koncu naše države. Prav zaradi odmaknenosti so tukaj ostali ohranjeni številni mrtvi rokavi, ki so že zaradi številnih evetočih lokvanjev in blatnikov v tem času prava paša za oči. Ostalo boste videli sami. Informacije pri vodji.

3. in 4. junij 2000: Pohorje, vodi Luka Božič (062/106 533)

Pohorje sodi s strani ornitologov med redkeje obiskovana območja, čeprav nedvomno skriva marsikatero presenečenje. V obsežnih iglastih gozdovih gnezdiijo vrste, kot sta triprsti detel in koconogi čuk, medtem ko v višjih legah srečamo tudi prave "alpske" vrste, na primer brezovčka in komatarja. Največja posebnost Pohorja pa so številna barja na samem vrhu. Oba dneva bo po nekaj ur hoje, zato je zaželjena primerna kondicija. Prijavite se nekaj dni pred odhodom pri vodji izleta, kjer dobite tudi dodatne informacije.

24. april 2000: Vrbina - Dobrava - Jovsi - Bizeljsko, vodijo Andrej Hudoklin, Dušan Klenovšek, Hrvoje Oršanič, Mitja Vranetič in Vlado Balon (068/65 603)

Dobimo se ob 7.00 v Brežicah pri gradu, od koder bomo najprej krenili na ogled splava za čigre in kolonije breguljk v gramoznici Vrbina. Nato se bomo sprehodili čez poplavni gozd Dobrava in izlet nadaljevali v Jovsih, kjer so ob Sotli še ohranjeni močvirni travniki. Svoje druženje bomo zaključili z opazovanjem kolonije čebelarjev na Bizeljskem.

5. SREČANJE MLADIH ORNITOLOGOV SLOVENIJE

Rezultati zaključne predstavitve raziskovalnih nalog na temo "Bela štorclja"

Damijan Denac

Na temo "Bela štorclja" smo dobili 7 raziskovalnih nalog, vse so izdelali osnovnošolci. Komisija je vse naloge pred predstavitvijo učencev pregledala in ocenila. Pri ocenjevanju smo kot pravilna izhodišča uporabili Priporočila za izdelavo mladinske raziskovalne naloge iz ornitologije (Šorgo, 1994) ter Priporočila in navodila za izdelavo pisnega poročila - diplomskega dela ali poročila o

**Za svoja gnezdišča si je izbrala
dimnike in strehe naših bivališč.**

**Vsako pomlad jo nestrpno
pričakujemo. Vendar se včasih
zgodí, da je naše pričakovanje
zaman, štorcljino gnezdo ostane
prazno. Tega smo namreč krivi
sami, ker uničujemo njeno
življenjsko okolje.**

Iz raziskovalne naloge *Bela štorclja* v občini Puconci.

raziskovalnem delu študenta biologije (Devetak in Novak, 1995). Poleg splošnih kriterijev za ocenjevanje (jasen namen raziskovalne naloge, dosledno in pravilno citiranje, preglednost rezultatov, interpretacija rezultatov ...) smo naloge ocenjevali tudi po vložnem trudu pri terenskem delu in samostojnosti pri izdelavi naloge.

Na podlagi ustne predstavitve naloge je komisija dokončno izbrala najboljšo raziskovalno nalogo. Pri predstavitvi je bilo pomembno naslednje: pripravljenost učencev, nazornost in postopnost predstavitve, verbalna komunikacija, pravilna uporaba audio - vizualnih sredstev in vtis.

Najboljša raziskovalna naloga v kategoriji "Bela štorclja" je bila naloga *Bela štorclja v šolskem okolišu OŠ Cezanjevci*, ki so jo pripravili in predstavili učenci OŠ Janka Ribiča Cezanjevci. Naloga je dobila tudi glavno nagrado, ornitološki izlet v ornitološki rezervat Isola della Cona, izliv reke Soče v Italiji, z vodstvom.

Izbor najboljših raziskovalnih nalog ni bil lahek, saj so bile vse prispele raziskovalne naloge dobre, z njimi so učenci pokazali svojo ustvarjalnost, znanje, voljo do dela in svoj odnos do narave. Že zaradi slednjega bi lahko kot zmagovalcem čestitali prav vsem, saj si takšnega odnosa do narave od ljudi lahko le želimo in tukaj tudi neskromno pričakujemo, da ga bodo naši mladi raziskovalci znali z zgledom predati tudi drugim.

Ob zaključku 5. srečanja mladih ornitologov Slovenije vsem udeležencem še enkrat čestitamo za njihovo delo in jim želimo še obilo ornitoloških, raziskovalnih in drugih uspehov.

Pregled sprejetih raziskovalnih nalog:

Nagrajena naloga

Bela štorclja v šolskem okolišu OŠ Cezanjevci.

Avtorji: Gabrijela Dolamič, Sandra Filipič, Klavdija Holc, Andreja Jurša, Andreja Juterša, Tadeja Prelog in Ksenija Rudolf. O.Š. Janka Ribiča Cezanjevci.
Mentorica: Janja Kojc

Bela štorclja *Ciconia ciconia* ptica leta 1999. Avtorji: Alenka Megla, Klara Megla, Mojca Anderlič, Dejan Plohl in Danijel Korpar. OŠ Velika Nedelja. Mentorica: Nežka Korpar

Bela štorclja (*Ciconia ciconia*). Avtorji: Matjaž Horvat, Gregor Moleh, Vanja Šori, Barbara Petek, Simon Simončič, Petra Simončič, Klavdija Kolarič, Mateja Zorko, Doroteja Smolar in Sandra Mikša. OŠ Juršinci. Mentorici: Marija Šterbal in Slavica Gerič

Bela štorclja (*Ciconia ciconia*). Avtorji: Sabina Pelko, Jure Koritič, Edis Šačirovič, Alma Poljakovič, Sabina Jožef, Melita Matko in Sebastjan Smrekar. OŠ Šmarjeta. Mentor: Jože Pečnik

Štorclja in štrk v našem mestu. Avtorji: Rosana Kozjan, Urška Rataje in Denis Strnad. OŠ Pod goro. Mentorica: Darinka Gičvert – Berdnik

Bela štorclja v občini Puconci. Avtorji: Nína Štivan,

Andreja Barbarič, Tomaž Panker, Jernej Janža, Primož Zelko, Andreja Horvat, Jožica Gergorec in Sašo Korpič. OŠ Puconci. Mentorici: Melita Ficko in Olga Konkolič

Bela štoklja - ptica leta 1999. Avtorici: Barbara Kurnik in Sonja Zemljič. OŠ Malečnik. Mentorica: Simona Šket – Žiberna

Seznam drugih prispelih nalog na 5. srečanje mladih ornitologov Slovenije

Kategorija: srednja šola

Nagrajena naloga

Mestna lastovka v Sevnici. Avtorji: Peter Požun, Gregor Golden in Danilo Brečko. OŠ Savo Kladičnik Sevnica, Srednja računalniška šola Velenje in Srednja mizararska šola Sevnica. Mentor: Dušan Klenovšek

Gnezdenje breguljke ob spodnji Savi leta 1999. Avtorji: Nina Pavlin, Aleksandra Slak, Iztok Drobnič in Klemen Lipovšek. Šola: Gimnazija Brežice Mentorja: Mirna Malus in Andrej Hudoklin.

Lastovke v Knežaku. Avtor: Tadej Kogovšek. Šola: Gimnazija Postojna. Mentorica: Cvetka Žagar

Zakaj pri nas izginjajo lastovke. Avtor: Klemen Štefančič. Šola: Gimnazija Postojna. Mentorica: Cvetka Žagar

Ugotavljanje razširjenosti breguljke v Spodnjem Posavju. Avtorji: 3 dijaki. Šola: Gimnazija Brežice. Mentorica: Mirna Malus

Kategorija: 7. in 8. razred

Nagrajena naloga

Ptice naših Zrkovcev. Avtorja: Matjaž Premzl in Aleš Tomažič. Šola: OŠ Toneta Čufarja, Maribor. Mentorica: Tatjana Koren

Stoji učilna zidana. Avtorji: Anja Demšar, Alenka Prevodnik in Katja Prevodnik. Šola: OŠ Petra Kavčiča Škofja Loka. Mentorica: Vlasta Balderman

Skrb za ptice pozimi. Avtorji: Joži Kramer, Monika Trobiš, Adela Jager, Dani Pungartnik in Bojan Trobiš. Šola: OŠ Glazija. Mentorica: Martina Krebl

Kormorani na Krki. Avtorji: Irena Ivančič, Natalija Kopina, Katarina Kukovič, Mija Pungeršič, Milan Selak, Matej Kerme, Jure Benkič, Tadej Lenart in Uroš Turk. Šola: OŠ

Šmarjeta. Mentor: Jože Pečnik

Kategorija: 3. razred

Nagrajena naloga

Ogroženost ptic – zrcalo. Avtorji: Mihael Žgajnar, Helena Rangus, Mario Lah, Lidija Gorenc in Jure Tratar. Šola: OŠ Šmarjeta. Mentor: Jože Pečnik

RAZPIS ZA 6. SREČANJE MLADIH ORNITOLOGOV SLOVENIJE

Kot je postalo že tradicionalno, DOPPS tudi v letu 2000 organizira tokrat že "6. SREČANJE MLADIH ORNITOLOGOV". S tem želimo spodbuditi raziskovalno delo učencev in tako na mnogih področjih prispevati k njihovi ustvarjalnosti.

Na srečanju lahko sodelujejo **vsii učenci in dijaki osnovnih in srednjih šol v Sloveniji**, ki do razpisanega roka v skladu z razpisom na naslov DOPPS pošljejo izdelano raziskovalno nalogo. Število sodelujočih s posameznih šol in število nalog ni omejeno. Prispelne naloge bodo razvrščene v eno od štirih starostnih kategorij: 1. - 4. razred OŠ, 5. in 6. razred OŠ, 7. in 8. razred OŠ ter srednješolci. Kategorijo določa najstarejši učenec.

Naloge so lahko individualne ali skupinske. Pri izdelavi individualne naloge sodelujejo do trije učenci. Pri izdelavi skupinske naloge sodelujejo več kot trije učenci, lahko pa tudi celoten razred ali krožek. V tem primeru je avtorstvo skupinsko, nalogo lahko na srečanju predstavi do pet učencev. Skupinske naloge bodo pri ocenjevanju obravnavane ločeno od individualnih.

Tema raziskovalne naloge mora biti s področja ornitologije, posebej pomembno je, da ptica zaradi raziskave ne vznemirjate. Raziskovalne naloge lahko obravnavajo tudi rezultate lastnih naravovarstvenih prizadevanj ali pa izkazujejo določene naravovarstvene probleme. Za izdelavo raziskovalne naloge lahko izberete temo ptica leta - kavka, tukaj si lahko pomagate z metodologijo, ki je v zloženki o tej ptici. Naloge o kavkah bodo obravnavane posebej, seveda ločeno po starostnih kategorijah.

Naloge naj bodo opremljene z napisom 6. SREČANJE MLADIH ORNITOLOGOV SLOVENIJE. Učenci naj sledijo navodilom, objavljenim v publikaciji Priporočila za izdelavo mladinske raziskovalne naloge iz ornitologije (Šorgo, A., 1994, DOPPS, Ljubljana), ali navodilom, ki jih predpisujejo

lokalni organizatorji srečanj mladih raziskovalcev (ZOTKS, Mladi za napredek Maribora ...). Učenci nižjih razredov naj imajo pri snovanju več svobode. Vse naloge naj bodo še posebej opremljene s podatki o avtorjih, šoli, naslovom naloge in kratkim povzetkom na posebnem listu.

Komisija bo vse prispele raziskovalne naloge pregledala in ocenila, tako kot tudi predstavitev naloge. Na podlagi obeh ocen bo komisija izbrala najboljše dela in jih nagradila. Naloga, ki je učenci ne predstavijo, ne more biti nagrajena.

Da bi nam olajšali delo, vas prosimo, da nam do **1. junija 2000 pošljete namero o izdelavi naloge** z natančnim naslovom in telefonom kontaktne osebe na naslov: Odbor za izobraževanje, DOPPS, p.p. 2395, 1001 Ljubljana. Naloge pošljite na isti naslov. **Zadnji rok za oddajo nalog je 15. oktober 2000.** Do 15. septembra boste prejeli natančen datum in kraj srečanja (srečanje bo okvirno v soboto 18. novembra), do 20. oktobra pa vse dodatne informacije, vključujoč natančni časovni raspored poteka srečanja in navodila za predstavitev nalog.

Vse dodatne informacije so vam na voljo na naslovu DOPPS in pri koordinatorju srečanja na naslovu: Damijan Denac, Gorkičeva 14, 1000 Ljubljana, tel.: 061 263 988.

ŠTORKLJE

Na naši hiši jih imamo,
in nikomur jih ne damo.
Tu bivajo že dvajset let,
in upam, da bodo še vrsto let.

Ko s kljuni ropotajo,
po celem mestu to doni,
a ko mladičke že imajo,
opazujemo jih radi vsi.

K nam spomladi priletijo,
si brž gnezdo uredijo,
za tem še jajčka izvalijo
in naraščaj dobijo.

Ko jeseni odletijo,
tja na daljni vroči jug,
tu snežinke že letijo
in prazno gnezdo pobelijo.

Denis Strnad, 7b.

OŠ Pod Goro, Slovenske Konjice, 1999

Pesmi sta iz raziskovalne naloge Štorklja in štrk v našem mestu.

Utemeljitev podelitve nagrade Aviana Tovarni sladkorja d.d. v Ormožu

Damijan Denac in Borut Štumberger

Posamezniki in podjetja vidijo smisel svojega poslanstva največkrat le še v pridobivanju materialnih dobrin, v večjem tržnem deležu in poslovnem uspehu. Pri tem ne pozabljajo samo na naravo, temveč tudi na človeka. Kadar ornitologi dokazujemo, prosimo in rotimo glede posledic uničevalnega ravnanja, največkrat naletimo na stisnjene fige v žepu. Je že tako, da je varstvo ptic in narave v naši državi Siziŕovo delo, obdano z vrhunskim sprevedanjem odgovornih. In besede naravovarstvenih sogovornikov se ob najmanjšem konkretnem dejanju običajno razletijo kot milni mehurčki.

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije letos podeljuje nagrado Aviana Tovarni sladkorja d.d. To je nagrada za razumevanje. Naša srečanja z zaposlenimi v TSO niso ostala le prijetna snidenja, marveč so rodila tudi sadove nesebičnega sodelovanja in želje enih in drugih po konkretnih dejanjih. Letos bo že tretje leto, odkar se bo v dveh posebnih gnezdilnicah za postovko speljal zarod mladičev. Tovarna je našo pobudo za namestitve gnezdilnic z veseljem podprla in uresničila. Na njihovem industrijskem zemljišču – bazenih za odpadne vode - bodo letos že četrto leto gnezdili redki rečni galebi in ogrožene navadne čigre. In to predvsem kar na umetnih splavih, ki jih zaposleni budno čuvajo. V zadnjih letih so v tovarni na pobudo DOPPS večkrat spremenili ali vzdrževali tehnološki proces polnjenja bazenov. Vzrok je preprost: v bazenih je edino celinsko gnezdišče poljnikov v naši državi. Tudi košnjo brežin bazenov so predstavili na kasnejši datum. S to odločitvijo so pridobile številne vrste rac, tukalic in rumenih pastiric. Ne v tovarni ne v DOPPS nismo pričakovali, da bo zaradi tega v bazenih prvič v Sloveniji gnezdila raca konopnica. Danes so bazeni postali njeno redno gnezdišče, pridružile so se ji ogrožena žličarica ter redka reglja in krehelje. In končno, komaj kje v Sloveniji bomo našli organizacijo, ki skrbi za naravovarstveno izobrazbo svojih delavcev in jim poroča o naštetih rezultatih naravovarstvenih prizadevanj, npr. v obliki predavanj.

Nagrada Aviana, ki jo izročamo Tovarni sladkorja d.d., ni le priznanje za enkratno dejanje iz čustvenega vzgiba. To nagrado izročamo zaradi izkazanega načina dela in ravnanja z ljudmi in naravo, zlasti zaradi nesebičnega pristopa in nemudnega nebirokratskega odziva. Veselimo se, da so v svetu materialnih dobrin končno pridobile tudi ptice.

2. SVETOVNA KONFERENCA BirdLife, Kuala Lumpur

Tomaz Jančar

Vsaka zrela organizacija si vsakih nekaj let vzame čas, da pregleda doseženo in si začrta pot za naprej. BirdLife (BL) je vsekakor zrela organizacija, saj je najstarejša mednarodna nevladna naravovarstvena institucija na svetu. Svetovne konference BirdLife, ki se vrstijo na vsakih 5 let, so namenjene prav temu: pregledu doseženega in sprejemanju načrtov za naprej. Lanskega oktobra je v Maleziji potekala 2. svetovna konferenca. Udeležil sem se je kot delegat DOPPS, ki ima v BL od 1996 status partnerja pripravnika. Nemajhne stroške udeležbe na konferenci je za vse manjše evropske partnerske organizacije pokrila sekretariat BL iz Wageningna, ki je posebej za ta namen organiziral zbiranje sredstev pri donatorjih.

Konferenca je potekala v hribovju Genting, uro vožnje iz Kuala Lumpurja. Nameščeni smo bili v imenitnem turistično-kongresnem kompleksu, ki je vsenaokrog obdan z desetinami kvadratnih kilometrov gorskega tropskega deževnega pragozda. Najbrž je odveč govoriti, da smo vsako od sicer redkih prostih ur izkoristili za opazovanje

foto/Tomaz Jančar

Edina slika ptica, ki mi je vsaj za silo uspela: *Orthotomus sepium*, če prevedem iz angleščine – pepelasti krojaček

ptic v gozdu. Samo v polmeru uro hoda od hotela je bilo mogoče videti stotnijo povečini živopisanih vrst, med njimi nekaj vrst kljunorožcev, pa trogone, krojačke, bulbule, listarje, dronge...

Konferenca je trajala 7 dni, od 10. do 16. oktobra 1999, in je bila razdeljena na dva dela. Prvi trije dnevi (Global Partnership Meeting) so bili posvečeni internim zadevam partnerstva v BL. Podobno vlogo ima formalni del letne skupščine našega Društva. V tem času so potekali sestanki svetovnih in regionalnih partnerstev (BL je organizacijsko razdeljen na naslednje regije: Evropa, Afrika, Srednji vzhod, Azija, Amerika, Pacifik). Na njih smo poslušali poročila o

rezultatih dela in dosežkih v pretekli petletki. Na koncu smo sprejemali program dela za naslednje petletno obdobje. Eden bistvenih poudarkov v programu je: še več energije bomo vlagali v širitev in krepitev partnerstva, saj je za njegov uspeh nadvse pomembno, da je vsaka partnerska organizacija kar se da močna. V ta namen bodo organizirana številna izobraževanja in delavnice, ki se jih bomo poleg drugih udeleževali tudi člani DOPPS. V prvem delu konference so bile organizirane tudi številne delavnice (skupaj 28) z različnih področij delovanja partnerstva. Zaokrožene so bile v tri sklope: a) cilji delovanja partnerstva; b) orodja in metode za doseganje ciljev; c) zbiranje denarja.

V drugem delu (World Conference), od 13. do 16. 10., so se nam pridružili zunanji udeleženci konference, predvsem sponzorji, predstavniki vlad, naravovarstveni delavci in predstavniki drugih naravovarstvenih organizacij. Ta del je bil sestavljen iz množice zelo zanimivih predavanj. Predstavljeni so bili načini delovanja partnerstva, naši naravovarstveni dosežki in tudi povzetki delavnic iz prvega dela konference. Predavanja v drugem delu so bila zares navdihujoča, predvsem pa skrbno izbrana, dobro pripravljena ter tehnično in slikovno bogato podprta. Namen predavanj je bil večplasten. Najprej nam samim, predstavnikom partnerstva, viliti samozavest, da smo skupaj sposobni doseči marsikaj, da nas je veliko in da smo zares močni. In predvsem, da bomo še močnejši, če bomo delali drug za drugega. Namen je bil tudi, da našim sponzorjem pokažemo, da stavijo na pravega konja, in jih hkrati navdušimo za še večjo podporo. Nenazadnje je bil namen predavanj pokazati državnim naravovarstvenim uradnikom tudi to, da je vendarle mogoče marsikaj napraviti in kako. Verjamem, da ob konferenci nihče od nas poslušalcev ni ostal ravnodušen in da je bil namen v celoti dosežen.

Vzporedno s konferenco je ob večerih potekal Ptičji sejem (Bird Fair). Vsaka izmed partnerskih organizacij udeleženk konference je pripravila stojnico, na kateri je razstavila materiale iz svoje dejavnosti. Videti je bilo množico imenitnih publikacij, letakov, plakatov, pa majic z znaki društev in še marsikaj. Sejem je bil neskončna zakladnica naravovarstvenih idej, znanj in dosežkov. Žal je bilo črpanje iz te zakladnice omejeno z 20 kg prtljage, kolikor sem jo smel odnesti na letalo.

Dan po konferenci so nam organizatorji pripravili enodnevni izlet v Kuala Selangor, v ornitološki rezervat na

foto/Tomaž Jančar
Predsednik organizacije BirdLife, Gerard Bertrand, si z zanimanjem ogleduje *Acrocephalus* na stojnici našega Društva na ptičjem sejmu

obali. Rezervat je uredilo in ga ima v lasti MNS, Malezijsko združenje za naravo. MNS je partner BL v Maleziji in tudi organizator konference. Tu smo si lahko ogledali dobro urejen in voden rezervat. Sestavljajo ga veliko, oblikovno in habitatsko razgibano jezero, tropski deževni gozd in, tik ob morju, mangrove. Vodni del rezervata je bil v celoti narejen umetno. Prav žal mi je bilo, da smo tam ostali le slab dan. Rezervat je prava šola v naravi, kako se lotiti ureditve dobrega ornitološkega rezervata. Po dimenzijah in obmorski legi nekoliko spominja na Škocjanski zatok, le da tam rezervat od morja delijo mangrove namesto pristanišča. Komaj kje sem v enem dnevu in na enem mestu videl toliko vrst ptic.

Konference se je udeležilo kakih 450 ljudi iz 120 držav z vseh kontinentov sveta - množica ljudi, vsi z bogatimi naravovarstvenimi izkušnjami, ki so jih nesebično pripravljali deliti s komerkoli iz partnerstva. Zame je bilo prav to ključno spoznanje konference: da nas je veliko, da prav za vsak problem kdo od nas pozna rešitev in da je nesebično pripravljen pomagati. Tu je po moje ključ do uspehov BirdLifea. In ti uspehi zagotovo prekašajo uspehe drugih naravovarstvenih organizacij sveta. ■ ■ ■

Predstavitev Terminološke komisije

Tomaž Jančar

Cilj delovanja terminološke komisije DOPPS je poenotiti slovensko ornitološko terminologijo. Komisijo sestavljajo: Franc Bračko, Peter Grošelj, Tomaž Jančar (predsednik), Tomaž Mihelič, dr. Davorin Tome, dr. Tomi Trilar in Al Vrežec. Komisija je v preteklih treh letih poenotila imena ptic zahodne Palearktike. Imenik je bil objavljen v *Acrocephalusu* št. 94-96. Komisija bo nadaljevala delo letos jeseni, ko se bo lotila urejanja terminologije za topografijo ptiča in poimenovanja različnih vrst perja in starosti.

ZNANSTVENO-RAZISKOVALNI ODBOR

Al Vrežec

Znanstveno-raziskovalni odbor (ZRO) je bil ustanovljen leta 1998, njegove naloge in pristojnosti opredeljuje 26. člen statuta DOPPS: "Naloga in pristojnost ZRO je vodenje dela na znanstvenoraziskovalnem področju. V njegovi pristojnosti je odločanje o vseh zadevah na znanstvenoraziskovalnem področju, razen o tistih, ki so s statutom pridržane IO." V odboru sodelujejo naslednji člani DOPPS: Luka Božič, Tomaž Mihelič, Borut Rubinič, Slavko Polak, dr. Davorin Tome, dr. Tomi Trilar, dr. Peter Trontelj in Al Vrežec (predsednik).

ZRO se je do zdaj sestel na treh sejah. Člani odbora smo pripravili nekaj nalog in ciljev ZRO:

- koordinacija znanstvenoraziskovalnih projektov pri DOPPS;
- pripravi mnenja o določenih projektih in jih poslati na presojo IO;
- vzpodbujanje znanstvenoraziskovalne dejavnosti pri DOPPS;
- poskrbeti za izdajo priročnikov za pomoč pri raziskovanju biologije ptic;
- kartiranje habitatov.

Na dveh sejah se je ZRO ukvarjal z organizacijo in cilji Novega ornitološkega atlasa gnezdluk Slovenije 2001-2005 (NOAGS 2001-2005). ZRO je določil naslednje glavne cilje, ki naj bi jih izpolnjeval NOAGS 2001-2005:

1. spoznati slovensko avifauno;
2. baza podatkov za DOPPS za naravovarstvene namene;
3. animacija članstva;
4. popularizacija DOPPS in ptic;
5. povečati število raziskav in člankov s področja ornitologije v Sloveniji.

Na zadnji seji, ki je bila 24. januarja 2000, je ZRO obravnaval prijave za mesto glavnega koordinatorskega NOAGS 2001-2005, ki so prispele na razpis, objavljen v Novicah DOPPS. Izmed treh kandidatov je ZRO za glavnega koordinatorskega izbral Tomaža Miheliča in ta predlog poslal v presojo in potrditev IO DOPPS. Ta je predlog na svoji zadnji seji tudi sprejel. ZRO bo pri NOAGS 2001-2005 še naprej sodeloval kot pripravljalec metodologije za ta projekt, organizacijske in druge naloge atlasa je ob imenovanju prevzel glavni koordinatorskega NOAGS 2001-2005 Tomaž Mihelič.

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA

Neredki so se že ob pogledu na skrivnostno fotografijo na levi, objavljeno v zadnji številki *Acrocephalus*, le nasmehnil, odmahnil z roko in si mislili nekaj podobnega kot: Ah, spet en galeb, kdo bi ga sploh lahko prepoznal v tej množici podobnih vrst!

Takšen odziv je bilo morda pričakovati, saj je fotografirani galeb res eden tistih "težje prebavljivih" velikih galeb, za katere bi manj natančen opazovalec lahko rekel, da jih je toliko in so si vsi med seboj tako podobni, pa še njihova imena in taksonomski statusi se spreminjajo praktično iz leta v leto, da si človek niti njihovih imen ne more dobro zapomniti, ne da bi medtem že vse skupaj zastarelo in se popolnoma spremenilo.

foto/Borut Bubinič

Srebrni galeb *Larus argentatus*

Kljub temu pa lahko kot ne zelo nepomembno olajševalno okoliščino vzamemo v zakup dejstvo, da je ptica na sliki popolnoma odrasla. Seveda se nam je tako odvalil kamen od srca in brez nadaljnjega razmišljanja lahko začnemo v svoji glavi urejati preprosta določevalna dejstva: galeb je nedvomno velik, ima svetlo siv hrbet, konice peruti so črne z belimi "ogledalci", šarenica je rumena, noge pa mesnato rdeče barve, kljun je rumen z rdečo gonialno piko na spodnjem delu, brez posebnih črnih črt...

S temi preprostimi znaki smo avtomatično izločili vse male in srednje galebe ter množico velikih. Da to ni morski *Larus marinus* ali rjavi galeb *Larus fuscus*, nam govori svetlejša barva hrbtnega in letalnega perja, medtem ko rumenonogega galeba *Larus cachinnans* glede na to, da je pred nami odrasla ptica, lahko sicer s figo v žepu odpišemo glede na barvo nog. Pravzaprav nam ne ostane veliko, predvsem zato, ker vemo, da imata polarni *Larus glaucooides* in ledni galeb *Larus hyperboreus* popolnoma bele konice peruti, armenski galeb *Larus armenicus* pa temno šarenico, črno črto na konici kljuna in rumene noge.

Ko smo izločili vse druge možnosti, nam ne ostane nič drugega kot srebrni galeb *Larus argentatus*, ta zanimiva vrsta, ki so jo v zadnjem času oklestili tolikih podvrst, variant, form in kdove vsega še. Da je na sliki res srebrni galeb, nam priča tudi rjavo popackana glava, ki zgovorno kaže na značilno zimsko perje te vrste.

Seveda bi se lahko obregnili tudi ob vprašanje, kateri izmed treh (še) preostalih podvrst srebrnega galeba pripada ta osebek ali vsaj kateri izmed obeh evropskih. Vendar pa bi nas dejstvo, da je bila ptica fotografirana na Helgolandu –

severnonemškem otočku - utegnilo precej zмести, saj je ravno območje severne Nemčije znano kot precej široka cona hibridizacije (križanja) med evropskima podvrstama *L. a. argentatus* in *L. a. argenteus*. Zato lahko vprašanje podvrstne pripadnosti fotografirane ptice preložimo na kakšno drugo priložnost.

Borut Rubinič

V začetku septembra leta 1997 so me kolegi iz Hrvatskega prirodoslovnega muzeja povabili k sodelovanju pri akciji opazovanja selitve in obročkanja ptic "Palagruža 97". Akcija je potekala v okviru znanstvenega projekta Hrvatskega prirodoslovnega muzeja "Favna hrvaških otokov Jadrana".

foto/Slavko Polak

Mladosten rožnati škorec
Sturnus roseus

Le 29 hektarov velik otoček Palagruža sodi med najbolj osamljene otoke sredi Jadranskega morja, zaradi česar je, kot se je kasneje izkazalo, izjemnega pomena za seleče se ptice. Ptica na skrivnostni fotografiji iz 97. številke *Acrocephalus* se nam je v nastavljene mreže ujela 5. septembra. Moj samozavesten obročkarski nastop pred hrvaškimi kolegi je bil za nekaj minut omajan, saj sem na prvi pogled eksotično ptico iskal med pobeglimi gojenimi pticami. Mogoče je majna *Acridotheres sp.*, ali kaj podobnega. Favna in flora Palagruže daje dovolj južno-polpuščavski videz, da sem pomislil celo na kakšnega od puščavskih drozgačev *Turdoides sp.* V priročniku sem preveril tudi bulbule *Pycnonotus sp.* Seveda nisem našel nič podobnega. Kolega Andrej Radalaj iz Reke je bil modro tiho. Lotil sem se listanja Johnssonovega priročnika, kjer so poleg evropskih narisane tudi severnoafriške in malo-azijske vrste ptic. Šele proti koncu priročnika smo našli iskano ptico. V rokah smo imeli mladosten primerek rožnatega škorca *Sturnus roseus*, sicer vzhodno vrsto, ki se občasno pojavi tudi v Sloveniji.

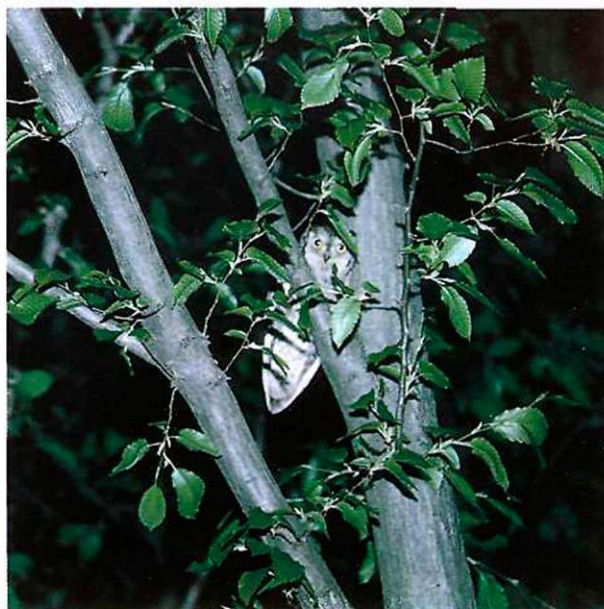
Ujete ptice nisem takoj prepoznal zaradi nekaj razlogov. Z rožnatim škorcem se do tedaj še nisem srečal. Mladostno perje te vrste je povsem blede, brez nakazane dvobarvnosti, ki je tako značilna za rožnatega škorca. Čeprav naj bi bila vrsta prav toliko velika kot navadni škorec, torej 21 centimetrov, je ptica dajala bistveno večji videz, z daljšim repom. Predvsem nas je zavedel vpadljiv, robusten, koščenorumen in zgoraj močno konveksen kljun. Ptico smo premerili, obročkali in jo izpustili njeni, sredi Jadrana negotovi usodi nasproti.

Slavko Polak

foto/Borut Rubinič

Katera vrsta je to?

foto/Marjan Trobec

Katera vrsta je to?

GRAND HOTEL UNION D.D.

Miklošičeva 1, Ljubljana, Slovenija

Vabimo vas v

restavracijo **Unionska klet** v **Grand hotel Union**,

kjer lahko poizkusite domačo slovensko hrano v prav prijetnem ambientu.

Z novo ponudbo **dnevnik kosil** ter **prigrizkov** je tu še en razlog več, da pridete v Unionsko klet in se pustite razvajati našim kuharskim mojstrom.Za vse nočne ptice pa smo pripravili pestro izbiro **večerij**.

Odprto **vsak dan**
od **12.00** do **15.00** in
od **18.00** do **01.00** ure.

Odrtgajte se od dolgočasnih vsakodnevnih menujev, privoščite si kulinarčno avanturo in se pustite razvajati...

Vhod v Unionsko klet je skozi recepcijo
Grand hotela Union

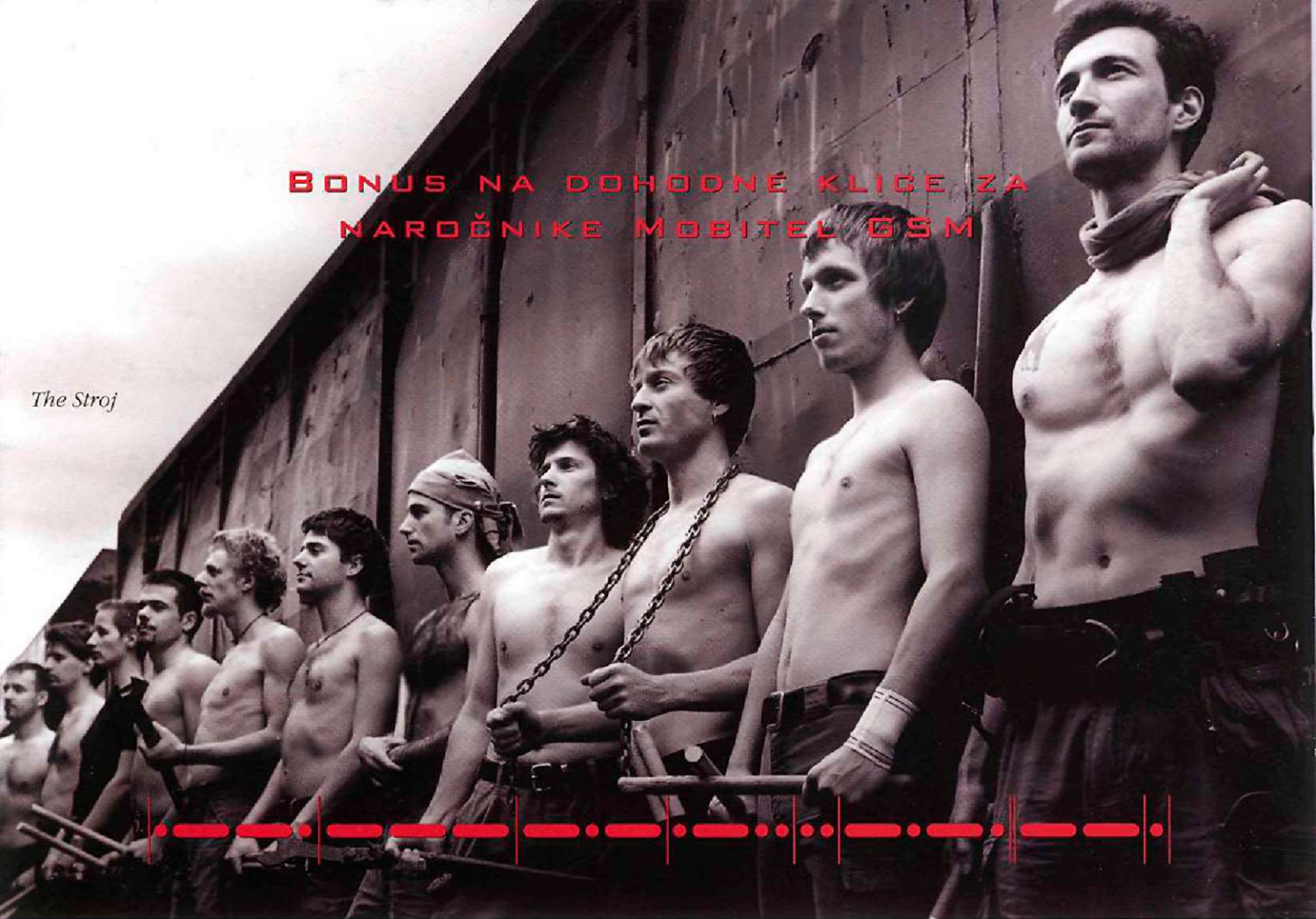
Miklošičeva 1, 1000 Ljubljana

Tel: 061 308 1968, fax: 061 308 1918

Vljudno vabljeni!

BONUS NA DOHODNE KLICE ZA
NAROČNIKE MOBITEL GSM

The Stroj

Poklič me!

Dohodni klici so vsi tisti klici, ki jih naročniki prevzamejo v omrežju Mobitel GSM (ne štejejo preusmeritve, podatkovne zveze in SMS sporočila).

Bonus na dohodne klice pa je ugodnost za vse tiste, ki v obdobju enega meseca z dohodnimi klici opravite pogovore v določeni minutazi.

ZAČNEMO MAJA, JUNIJA BODO ZNANI PRVI REZULTATI.

Dohodni pogovori v minutah v obdobju 1 meseca	Bonus v SIT
60 - 120	210
120 - 180	420
180 - 300	735
300 - 500	1.400
nad 500	1.575

Bonus se obračunava neodvisno od popusta na odhodne pogovore in ne more biti višji od računa zanj.
Bonus na dohodne klice ne vpliva na višino mesečne naročnine.

WWW.MOBITEL.SI

mobitel

SLOVENSKI OPERATER NMT & GSM

svoboden kot ptica